

Univerzita Pardubice

Fakulta filozofická

Český basketbal jako společenský fenomén

Adaptace afroamerických basketbalových hráčů na život v České republice

Jakub Němeček

Bakalářská práce

2013

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Jakub Němeček**
Osobní číslo: **H10740**
Studijní program: **B6107 Humanitní studia**
Studijní obor: **Humanitní studia**
Název tématu: **Český basketbal jako společenský fenomén**
Zadávací katedra: **Katedra věd o výchově**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Práce bude zaměřena na český basketbal, konkrétně na americké hráče. Výzkum bude proveden v basketbalové komunitě mezi americkými hráči, kteří působí (případně působili) v nejvyšší české basketbalové lize. Vlastní výzkum studenta bude probíhat formou rozhovorů s jednotlivými hráči. Cílem práce bude zjistit, jak probíhá adaptace na jiný životní, ale také i sportovní styl u amerických basketbalových hráčů. Student v práci zahrne také pohled českých hráčů na samotné americké hráče a jejich osobní názor.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

BOUZEK, Jan (2008): Jak se domluvit s jinými? Praha: Triton.

PAULÍK, Karel (2010): Psychologie lidské odolnosti. Praha: Grada.

SMITH, Ron (1998): Velká encyklopedie basketbalu. Praha: Václav Svojtka & Co.

TÁBORSKÝ, František (2004): Sportovní hry. Praha: Grada.

TOFFLER, Alvin (1992): Šok z budoucnosti. Praha: Práce.

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Tomáš Samek, M.A.

Katedra sociálních věd

Datum zadání bakalářské práce: **28. března 2012**

Termín odevzdání bakalářské práce: **31. března 2013**

prof. PhDr. Petr Vorel, CSc.
děkan

 Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
532 10 Pardubice, Studentská 84

L.S.

PhDr. Mgr. Ilona Moravcová, Ph.D.
vedoucí katedry

V Pardubicích dne 30. října 2012

Prohlašuji:

Tuto práci jsem vypracoval samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využil, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byl jsem seznámen s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně.

V Pardubicích dne 20. 6. 2013

Jakub Němeček

Poděkování

Rád bych poděkoval mému vedoucímu práce Mgr. Tomáši Samkovi, MA., za odborné vedení mé práce a mnoho cenných rad a podnětů. Děkuji také všem hráčům, bez nichž by tato práce nemohla vzniknout. Dále bych rád poděkoval mému dlouholetému příteli Janu Jirsákovi za inspiraci, kterou mi dal, a jeho pomoc. V neposlední řadě, chci také poděkovat mé rodině a blízkým přátelům, kteří mě podporovali během celého studia a tvorby této práce.

ANOTACE

Tato bakalářská práce je věnována afroamerickým basketbalovým hráčům působícím v české nejvyšší basketbalové lize. Zabývá se jejich adaptačním procesem na nové sociokulturní prostředí. Pozornost je věnována socializaci prostřednictvím sportu, kulturnímu šoku a kulturním odlišnostem mezi domácím a hostitelským prostředím. Cílem práce je zjistit, jak probíhá nalézání jiného životního a také sportovního stylu u afroamerických basketbalových hráčů jak z hlediska aktérů, tak jejich sociálního okolí.

KLÍČOVÁ SLOVA

adaptace, afroameričané, kulturní šok, terénní výzkum, basketbal, životní styl

TITLE

Czech basketball as a social phenomenon: adaptation of African American basketball players to the life in the Czech Republic

ANNOTATION

This bachelor thesis focuses on African American basketball players that play in the highest Czech basketball league. The thesis aims at their process of adaptation to a new socio-cultural environment. A great deal of attention is paid to socializing through the sport, culture shock and the differences between their native culture and the host one. The goal is to find out how does one find a different life and sports style amongst African American basketball players with regard to the players themselves as well as their social surrounding.

KEYWORDS

adaptation, african american, culture shock, field research, basketball, lifestyle

OBSAH

ÚVOD	9
I. TEORETICKÁ ČÁST	11
1 SPORT JAKO SOCIO-KULTURNÍ FENOMÉN	11
1.1 Socio-kulturní charakter sportu.....	11
1.2 Sociologie sportu.....	12
1.3 Rasový původ.....	14
1.4 Sport a socializace.....	15
1.5 Americký sen	17
2 ADAPTACE CIZINCŮ V ZAHRANIČÍ	20
2.1 Adaptace.....	20
2.2 Kulturní šok.....	23
2.3 Fáze kulturního šoku	24
2.4 Jak zmírnit kulturní šok.....	25
II. EMPIRICKÁ ČÁST	27
3 METODOLOGIE	27
3.1 Cíl výzkumu	27
3.2 Použité výzkumné metody	27
3.3 Představení informátorů	29
3.4 Vedení interview	31
4 MOTIVACE, OČEKÁVÁNÍ A INFORMACE	32
5 KULTURNÍ ODLIŠNOSTI	34
5.1 První dny v jiné zemi	34
5.2 Vnímání kulturních rozdílů	35
5.3 Integrace do české společnosti	37
6 SPORTOVNÍ ODLIŠNOSTI	40
6.1 Pravidla	40
6.2 Tréninková příprava a zápasy	40
7 KOMUNIKACE	42
8 (AFRO)AMERICKÝ SEN	45
9 ZISKY A ZTRÁTY	47
10 FINANCE	49
11 ČESKÁ REPUBLIKA A SPOJENÉ STÁTY AMERICKÉ	51
11.1 Sportovní hledisko	51

11.2	Osobnostní hledisko	53
11.3	Kulturní hledisko.....	56
12	ZÁVĚR.....	58
13	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	60
14	SEZNAM TABULEK A ILUSTRACÍ	62
15	PŘÍLOHY	63

ÚVOD

Důvodem, proč jsem si zvolil toto téma pro mou bakalářskou práci, byla především má aktivita v oblasti basketbalu již od svých 8 let. Basketbal a vůbec sport se stal součástí mého každodenního života a poslední čtyři roky je také mým zaměstnáním. Během mé sportovní kariéry jsem si často kladl otázky typu: Jaké by to bylo hrát v zahraničí? Zvládl bych tam žít úplně sám? Poradil bych si s cizím jazykem a místní kulturou? A co všechno by to obnášelo?

Uvědomil jsem si, že v podobné situaci byli před svým příchodem také američtí hráči, a proto jsem se rozhodl svůj výzkum zaměřit právě na ně. Výsledky výzkumu by tak mohly pomoci nejen mě, ale případně i dalším hráčům, kteří zvažují působení v zahraničí. Ti by tak získali lepší přehled o tom, čemu je angažmá v cizině vystaví.

Dalším důvodem také bylo, že v akademické sféře se tématu adaptace v profesionálním sportu nevěnuje moc velká pozornost. Většina podobně orientovaných prací, s kterými jsem se setkal, se zaměřovala hlavně na studenty vyjíždějící či přijíždějící na studentský pobyt v rámci programu Erasmus nebo se zaměřovala spíše na adaptaci v rámci multikulturní společnosti (například děti přistěhovalců) a některé práce zase byly více personalisticky zaměřené (například adaptace v pracovní organizaci).

Tato bakalářská práce se zabývá, jak už jsem zmínil, americkými sportovci, konkrétně afroamerickými basketbalovými hráči. Původně jsem chtěl zahrnout všechny hráče americké národnosti bez rozdílu jejich etnické příslušnosti, ale z důvodu, že v české lize nepůsobí dostatečný počet „bílých“ Američanů jsem musel výzkumný soubor modifikovat pouze na Afroameričany, kterých je v české lize mnoho. Počet zahraničních hráčů přicházejících do Evropy, hlavně těch amerických, neustále roste. To potvrdila i diplomová práce Jiřího Bubáka, která zjistila, že nárůst cizinců v české nejvyšší soutěži od roku 1998 do roku 2009 byl o 34,2%¹. Tímto nárůstem se přirozeně snížil prostor pro mladé české hráče, a proto je toto téma v současnosti velmi diskutované.

Práce je členěna na teoretickou a empirickou část. V části teoretické se pokusím přiblížit teorii sportu jakožto socio-kulturního fenoménu a teoretické poznatky o adaptaci cizinců v zahraničí. Jsem si vědom, že v teoretické části vycházím z více vědních oborů, jelikož jsem

¹ BUBÁK, Jiří: *Národnostní struktura hráčů extraligy mužů v basketbalu od roku 1998 a její dopad na basketbal v České republice*. České Budějovice 2010, s. 42.

nechtěl práci příliš oborově specializovat pouze do jednoho oboru. Rovněž jsem si vědom, že v práci konstruuji objektivně existující předstírání, že pojem *Afroameričan* je něco odlišného. Tento termín je spíše politickým pojmem, i když ani to v současné době není docela pravda, jak uvedu v příslušné kapitole.

V empirické části se již věnuji vlastnímu výzkumu. Jednotlivé kapitoly byly určeny na základě teoretických poznatků a analýzy jednotlivých rozhovorů s hráči. Kromě poslední kapitoly této práce jsou všechny ostatní kapitoly zaměřené výhradně na pohled amerických hráčů. Až poslední kapitola přináší vzájemný pohled českých a amerických hráčů na sebe sama. Původně jsem si chtěl k výzkumu udržovat nestranný a formální postoj, ale po konzultaci s mým vedoucím práce, bylo lepší ukázat, že se v daném prostředí delší dobu pohybuji a udělat z toho silnou stránku této práce. Zároveň důležitou součástí je i moje samotná sebereflexe na dané téma. Díky tomu je výzkum veden v příjemnějším a autentickém duchu a pro širší veřejnost není tolik formální.

Cílem mé bakalářské práce je zjistit, jak probíhá adaptační proces na jiné kulturní a sportovní prostředí, a také má poskytnout obraz o životě afroamerických hráčů v České republice – jak z hlediska aktérů, tak i z hlediska jejich sociálního okolí, zejména z pohledu českých hráčů.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 SPORT JAKO SOCIO-KULTURNÍ FENOMÉN

1.1 Socio-kulturní charakter sportu

Sport, tak jak ho známe dnes, prošel samozřejmě dlouhým vývojem. V průběhu několika staletí se stal osobitým jevem ve společnosti. Dříve byl brán jako okrajový sociální jev, který měl především zábavnou, rekreační a relaxační funkci. Někteří ho také označovali za jev, který parazituje na společenské prestiži. Zkrátka sport v minulosti příliš nehýbal společností tak, jak je tomu dnes.

Sport bychom neměli chápat pouze jako aktivní pohybovou činnost, ale také jako společenskou instituci, která plní významné společenské funkce a slouží jako nástroj k dosahování nejen individuálních, ale především skupinových nebo celospolečenských cílů², jinými slovy sport se stal fenoménem. Sport výrazně formuje způsob života společnosti, ale také společenské postavení jedince. Proto v dnešní době patří k nejdiskutovanějším společenským jevům. Jeho dopad v posledních letech zasáhl téměř všechny sféry života naší společnosti, ať už se jedná o kulturu, výchovu, ekonomiku, politiku, náboženství nebo třeba masová média. Sport se stal neoddelitelnou součástí života lidí nejrůznějších věkových a sociálních skupin. Jeho vliv je oproti minulosti enormní.

V jednom rozhovoru³ český sociolog na poli sportu Aleš Sekot prohlásil, že sport je zajímavý, protože je takový, jaká je sama společnost. Všechno, co je ve společnosti dobré nebo špatné, se v něm odráží. Sport je součástí kultury. Je provázán s daným sociálním a kulturním kontextem, odráží a osobitě vyjadřuje a vysvětluje tento kontext a přispívá k pochopení našich vazeb se světem okolních hodnot. Budeme-li zkoumat sportovce, můžeme si být jisti, že jejich sportovní aktivity mají dopad na jejich prestiž v daném okolí, na míru jejich sebevědomí, možnosti sociálních kontaktů, příležitosti na půdě vzdělávání a budoucího profesního uplatnění. Význam sportu v současné době daleko překračuje dosažené výsledky či statistiky vzájemných utkání⁴. Sport, to nejsou jen strohá čísla hovořící o sportovních

² ČECHÁK, Vladimír–LINHART, Jiří: *Sociologie sportu*. Praha 1986, s. 11.

³ POVOLNÝ, David. SEKOT: Sport je takový, jaká je společnost. In: *Vědeckopopulární portál Masarykovy univerzity: věda.muni.cz* [online]. Brno, 27.11.2007 [cit. 2013-03-19].

Dostupné z: <http://www.veda.muni.cz/veda-a-vyzkum/864-sekot-sport-je-takovy-jaka-je-spolecnost>

⁴ SEKOT, Aleš: *Sport a společnost*. Brno 2003, s. 8.

výsledcích či naplněných stadiónech, ale především konkrétní, hmatatelná lidská činnost, do níž aktéři vkládají své naděje, s níž jsou spjaty jejich úspěchy i zklamání⁵.

Sport navíc již v minulosti zprostředkovaně poskytoval pro mnohé obživu. Tím, jak se sport přirozeně dále vyvíjel, se zároveň vyvíjela i tato „obživa“. V současnosti to je již rozsáhlé odvětví, které má dokonce i svůj odborný název – *průmysl volného času*⁶. Pod tento odborný termín patří stručně řečeno vše, co má přímou i nepřímou spojitost se sportem.

Pochopit sport jako společenský fenomén znamená pochopit jej zároveň jako společenskou strukturu, která má svou ekonomickou, organizační, výchovnou i ideologickou stránku, jež je výrazem kultury dané společnosti a je jednou z podstatných vazeb, jimiž se realizují společenské vztahy mezi jedinci a společností⁷.

1.2 Sociologie sportu

Sport je předmětem mnoha různých vědních oborů, ať už z pohledu samotného aktivního pohybu (kinantropologie), výchovy (pedagogiky) nebo interpersonální dynamiky uvnitř jedince (psychologie). Ovšem díky jeho mohutnému vývoji začal zasahovat do mnoha oblastí společnosti, a proto se o něj musí zajímat i sociologové.

Sociologie nezkoumá sport po fyzické stránce jedince, nezkoumá ani žádné chemické reakce, které probíhají v lidském těle při aktivním sportování. Sociologie sportu zkoumá sport jako součást sociálního a kulturního života⁸. Snaží se zkoumat sociální faktory, které ovlivňují vznik, vývoj a život sportovních institucí, a význam sportu jakožto kulturního vzorce ve společnosti. Objasňuje rovněž vliv sportu na sociální vztahy sportovce ve společnosti, zkoumá a mapuje životní styl sportovce a snaží se zachytit, jaké postavení má sport v jeho životě.

Tato vědní disciplína je u nás poměrně nová a nemá zde velkou tradici. Začala vznikat až v šedesátých letech minulého století, kdy se začaly formovat první sportovní kluby. První větší publikaci týkající se sociologie sportu u nás vytvořili až Vladimír Čechák s Jiřím

⁵ ČECHÁK, Vladimír–LINHART, Jiří: *Sociologie sportu*. Praha 1986, s. 11.

⁶ *Průmysl volného času* je specifický systém materiálního zabezpečení a služeb, jenž umožňuje široké veřejnosti se podílet na aktivitách volného času, buď jako aktéři nebo diváci. Zahrnuje mimo jiné ubytovací služby, sázkové služby, redaktorské služby, distribuci vstupenek, výrobu a prodej sportovních potřeb a oblečení, reklamní a propagační činnosti. (Čechák–Linhart, 1986, s. 8)

⁷ *Ibid*, s. 11.

⁸ SEKOT, Aleš: *Sport a společnost*. Brno 2003, s. 9.

Linhartem. Stejnomená kniha slouží podle autorů jako úvod do této problematiky a měla by pomoci hlubšímu porozumění sportu ze společenského, lidského a kulturního hlediska. Oba autoři se shodují, že nejenom u nás, ale ani v zahraničí není mnoho ucelených stručných přehledů sociologie sportu. Tuto mezeru na českém poli se snaží vyplnit v posledních letech několik českých vědců. Mezi ty neznámější bych zařadil Pavla Slepíčku, Irenu Slepíčkovou a Aleše Sekota.

V současné české sociologii sportu je převažujícím tématem problematika sportovního fandovství. Když se podíváme večer na sportovní zpravodajství, můžeme minimálně jednou za týden shlédnout, jak nějací skalní fanoušci, především fotbaloví, demolují stadión nebo mají vyhrocené konflikty mezi sebou, případně s policií. Sociologie sportu se také čím dál tím více zaměřuje na „elitní“ vrcholový sport, především kvůli jeho profesionalizaci. Ovšem podle Sekota by se klíčovým tématem měl stát sport jako prostředek ke zdraví. To znamená zaměřit se na rekreační a volnočasové aktivity. Tomuto tématu se chce Sekot věnovat společně s brněnskou Lékařskou fakultou a získané výsledky veřejně publikovat. Tato vědecky podložená studie by následně měla informovat veřejnost, jak se nedostatek pohybu konkrétně projeví na jejich životním stylu.

Co se týče sociologicko-sportovních zdrojů v zahraničí, tam je situace o mnoho lepší, především směrem na západ. Sociologický pohled na sport se nejvíce rozvinul právě na západě, konkrétně ve Spojených státech amerických. Například jeden z nejznámějších Amerických „sportovních“ sociologů Jay Coakley usiluje ve své práci⁹ o kritičtější pohled na sport. Nahlíží na sport jako na sociálně relevantní jev v kontextu lidského uvažování a cítění. Zároveň chce zdůraznit ty aspekty sportu, které vedou k jeho vyšší demokratizaci¹⁰.

Mezi další významné vědce zabývající se sociologií sportu patří Andrew Yiannakis, Ellis Cashmore či Norbert Elias, který ve své civilizační teorii chápe sport jako prostředek k uvolnění a uspokojení lidských potřeb¹¹. Cashmore své studie zaměřuje hlavně na kulturní ikony současnosti, přesněji řečeno na světové celebrity¹². Z jeho práce je patrné, že se zabývá citlivým tématem rasové odlišnosti a konkrétně se zaměřuje na černošskou kulturu.

⁹ COAKLEY, Jay: *Sport in Society: Issues & Controversies*, New York 2001.

¹⁰ SEKOT, Aleš: *Sport a společnost*. Brno 2003, s. 10.

¹¹ ŠUBRT, Jiří: *Civilizační teorie Norberta Eliase*. Praha 1996, s. 61-63.

¹² Důkazem toho jsou jeho publikace *Backham, Tyson: Nurture of the Beast, Celebrity/Culture* nebo jeho články v rámci tzv. *Celebrity Studies*, kdy se zaměřil třeba na golfistu Tigera Woodse či zpěvačku Beyoncé.

1.3 Rasový původ

Jelikož má práce je zaměřena na afroamerické hráče a jejich kulturu, proto se v této podkapitole zaměřím na rasový původ z různých teoretických hledisek a na termín *Afroameričané*, jelikož v mé práci je to stěžejní pojem.

Rasa¹³ v antropologii je definována jako populace lišící se somatickými a jinými biologickými rysy, zejména pak barvou kůže, ale i dalšími tělesnými znaky¹⁴. Toto pojetí je nejužívanější i v ostatních humanitních vědách, ale v přeneseném významu také znamená subsumující komplex jazykových, kulturních či náboženských znaků, což už nemá tak rasistický podtext jako obecně používané první pojetí, avšak posloužilo jako základ k artikulaci vyhraněně rasistických ideologií¹⁵.

Podle Giddense je rasa soubor rozdílných fyzických vlastností, které jsou používány ke kategorizaci lidí do velkých skupin¹⁶. Jandourek ještě dodává, že skupiny rozlišované podle rasy jsou z pravidla vystaveny výrazným sociálním důsledkům jako například holocaust či rasismus¹⁷. Sociologie také zkoumá vztah etnické a rasové příslušnosti, kde ovšem preferuje pojem etnicita nežli rasa.

Celkově pojem rasa vzbuzuje velké rozpaky. Stejně tak jako pojem kultura se v tomto smyslu stal poněkud nezvladatelným a mnoho vědců se vzdalo jeho užívání nebo ho dokonce striktně odmítají. Tento odmítavý postoj pramení z toho, že biologicky podmíněné rozdíly mezi skupinami lidí sice existují, ale každý z nich nelze použít jako kritérium, jelikož pak vznikne odlišný systém klasifikace ras, než při třídění podle znaku jiného.

Norský antropolog Eriksen se na téma rasy vyjádřil, že třídění lidí do ras podle fyzického vzhledu je svévolné a z vědeckého hlediska nezajímavé. Studium ras tedy spadá do oblasti ideologie a mocenské antropologie a nemá nic společného s kulturní rozmanitostí¹⁸. Proto se v současnosti v biologicky orientované antropologii klade důraz spíše na zkoumání podobností u jednotlivých skupin lidí než na jejich odlišnosti.

Hovoříme-li se o rase, myslíme nejčastěji na „černé“ než na „bílé“. Je to proto, že právě členové těchto skupin zažívají nejsilnější tlak z vnějšku.

¹³ Dříve používán termín *lidské plemeno*.

¹⁴ *Velký sociologický slovník*, sv. 2, Praha 1996, s. 907–908.

¹⁵ *Ibid.*

¹⁶ GIDDENS, Anthony: *Sociologie*. Praha 1999, s. 561.

¹⁷ JANDOUREK, Jan: *Sociologický slovník*. Praha 2001, s. 201.

¹⁸ ERIKSEN, Thomas Hylland: *Sociální a kulturní antropologie*. Praha 2008, s. 59–60.

V každém etnickém společenství existují určité stereotypy, tedy jazykem vyjádřené postoje a předsudky vztahující se k příslušníkům jiných etnik¹⁹. Projevem etnických stereotypů jsou neobvyklé jazykové výrazy, tzv. etnofaulismy²⁰. Tyto etnofaulismy se vyskytují ve všech kulturách a jazycích, často se používají ve vztahu k imigrantům či etnickým menšinám a mohou také vést až k politickým konsekvencím, tak jak to ilustruje postupná proměna označování černochoů ve Spojených státech amerických.

Tabulka 1 Postupná proměna označování černochoů v americké angličtině²¹

Negro	Původní výraz označující černochoa, přestal se používat zhruba v 60. letech minulého století, kdy byl nahrazen výrazem <i>black</i> , respektive psáno <i>Black</i> .
Black	Jako „rasistický“ zabarvený (neboť poukazuje na barvu pokožky) byl pak nahrazen výrazem <i>Afroamerican</i> , respektive <i>Afro-American</i> .
Afroamerican Afro-American	Jako „politicky nekorektní“ je v současných letech nahrazován výrazem <i>African American</i> .
African American	Současné oficiální etnonymum, jehož přímý ekvivalent není v češtině zaveden, snad „Američan afrického původu“, ale spíše „černocho“, neboť tento výraz nemá v češtině pejorativní konotaci, podobně jako „indián“.

Jak již je v tabulce uvedeno, současnému oficiálnímu etnonymu chybí dostatečně vědecky korektní český ekvivalent. Z tohoto důvodu jsem se rozhodl ve své práci používat zjednodušené označení – *Afroameričané*. Nicméně jsem si vědom, že toto zjednodušení může svádět k esenciálnímu vnímání tam, kde ve skutečnosti jsou plynulá kontinua přechodů.

1.4 Sport a socializace

Socializace je komplexní proces, v jehož průběhu se člověk jako biologický tvor stává prostřednictvím sociální interakce a komunikace s druhými sociální bytostí schopnou chovat se jako člen určité skupiny či společnosti²². Tímto celoživotním procesem si osvojujeme sociální normy, postoje, jednání a hodnoty dané kultury a tím utváříme naše vlastní „já“. Nikdo není imunní vůči reakcím jiných lidí, které nás pak ovlivňují a modifikují naše chování ve všech fázích životního cyklu²³.

¹⁹ BITTNEROVÁ, Dana–Mirjam MORAVCOVÁ: *Etnické komunity v české společnosti*. Praha 2006, s. 64–65.

²⁰ *Etnofaulismy* jsou neoficiální označení používaná příslušníky jednoho etnického či národního společenství pro pojmenování příslušníků jiných etnik či národů. Mohou se vztahovat nejen k samotným obyvatelům, ale i k jejich jazyku, mentalitě, odívání, zvykům apod. (Bittnerová–Moravcová, 2006, s. 65)

²¹ BITTNEROVÁ, Dana–Mirjam MORAVCOVÁ: *Etnické komunity v české společnosti*. Praha 2006, s. 66.

²² *Velký sociologický slovník*, sv. 2, Praha 1996, s. 1012.

²³ GIDDENS, Anthony: *Sociologie*. Praha 1999, s. 553.

Socializace je aktivním procesem výchovného, vzdělávacího a sociálního vývoje jedince v procesu osvojování si sociálních rolí a vzájemné interakce s okolním světem. Formuje povědomí o sobě samém a o významu a smyslu životního směřování. Socializace není pouze jednosměrným procesem vlivu sociálního prostředí na formování jedince. Je interaktivním procesem, prostřednictvím kterého kontaktujeme ostatní, syntetizujeme tok informací, a utváříme rozhodovací proces modelující naše vlastní životy a sociální svět kolem nás²⁴. Z osobního hlediska jsme díky socializaci schopni lépe komunikovat, řešit problémy, myslet a hlavně se přizpůsobovat prostředí, ve kterém žijeme. Proto pokud průběh socializace bude nějakým způsobem narušen, může se stát, že jedinec nebude schopen běžné komunikace s dalšími lidmi, což může vyústit v sociálně narušeného jedince, který nebude schopný respektovat očekávané společenské role a normy²⁵.

Zajímavé výzkumné závěry z oblasti socializace sportu přináší americká sociologie. Ta s logikou věci potvrzuje životně stimulující význam uznání a obdivu okolí ke sportovním výkonům dospívajících a nezbytnost udržování kreditu výkonnostního sportovce pro posílení vlastní sebedůvěry a pozitivní odezvy okolí, což potvrzuje i Sekot. Sport a míčové hry, patří k oblíbeným činnostem či přesněji řečeno socializačním rituálům zejména středoškolské mládeže. Pozice mladého člověka ve sportující skupině vrstevníků spoluvytváří roli jedince, kterou zaujímá v širším kontextu utváření sociální pozice, a tvoří tak významný zdroj prestiže, sympatií, popularity a oblíbenosti. Sport tak může přispívat k sociální a kulturní stabilitě, či naopak může produkovat rituály sociální nerovnosti²⁶.

Pokud se podíváme na socializaci v profesionálním sportovním klubu, tak klubová činnost zastává trochu odlišné východisko z hlediska individuálního dozrávání sportovců v procesu socializace. Vrcholový sport vtahuje jedince do odlišných společenských vazeb a struktur, podstatně mění způsob jeho společenského uplatnění, ať již v profesi sportovce, nebo v jeho rodinném a partnerském životě²⁷. Klub je hlavně zaměřen na výchovu špičkových sportovců a na podávání dobrých sportovních výsledků, čemuž všichni zainteresovaní podřizují svoji práci. Každé mužstvo tvoří ve své podstatě jednu malou sociální skupinu, kde odpovědní lidé (především trenér) musí určit základní normy fungování družstva, dbát na jeho společenské vystupování a žádoucí interpersonální vztahy. Toto schéma přímého působení je doplňováno

²⁴ SEKOT, Aleš: *Sport a společnost*. Brno 2003, s. 57.

²⁵ SEKOT, Aleš. Sport a socializace. In: *Fakulta sportovních studií: Masarykova univerzita* [online]. Brno, 2012 [cit. 2013-03-20]. Dostupné z: <http://www.fsps.muni.cz/impact/sociologie-sportu/sport-a-socializace/>

²⁶ SEKOT, Aleš: *Sport a společnost*. Brno 2003, s. 58–87.

²⁷ ČECHÁK, Vladimír–LINHART, Jiří: *Sociologie sportu*. Praha 1986, s. 130.

o nepřímé působení, které samotné sportovce ovlivňuje zprostředkovaně pluralitou socializačního referenčního rámce mimo sportovní prostředí.

Vrcholový sport přináší život ve vysoce nestandardním a účelovém prostředí tréninkových center, sportovních institucí a závodíšť. Pro vrcholového sportovce to znamená žít i daleko od rodinného zázemí, v hodnotově zúženém prostředí dalších vrcholových sportovců, trenérů, funkcionářů, žurnalistů a celé řady dalších lidí přitahovaných právě tímto sociálním mikroklimatem. Jeho rámec přináší odlišný životní rytmus a vytváří specifické sociální a psychologické důsledky. Život vrcholového sportovce je pod nesrovnatelně vyšší sociální kontrolou, zájmem medií a pozornosti lidí. Proto se sportovní kariéra může stát nejen zdrojem astronomických příjmů, ale také společenského a mediálního obdivu²⁸. Současný vrcholový sport již proto nelze realizovat bez podstatných úprav životního režimu, tzn. modifikace vzdělanostních a profesionálních drah uplatnění, podstatné změny v rodinném a partnerském životě a vytvoření svého vlastního „umělého sociálního prostředí“, které je dnes podstatnou podmínkou pro to, aby byl jedinec schopný podávat maximální výkon²⁹.

1.5 Americký sen

Termín „americký sen“ se socializací souvisí. V dnešní době je tento termín používán mnoha způsoby, ale v podstatě se jedná o „idealistickou“ myšlenku, která poukazuje na to, že jakýkoliv člověk se může stát úspěšným a mít šťastný a spokojený život, pokud bude tvrdě pracovat. Typickým příkladem jsou často imigranti, kteří utekli do Spojených států většinou z mimořádně obtížné situace v jejich rodných zemích.

Tento koncept je ovšem předmětem kritiky. Kritici tvrdí, že americká struktura společnosti brání tomu, aby tohoto idealistického cíle mohl dosáhnout úplně každý. Poukazují hlavně na to, že tato vize přehlíží diskriminaci založenou na rase, pohlaví, národnosti, náboženství či sociálním postavení, která může zabránit dosažení konkrétních cílů. Proto tvrdí, že americký sen není dosažitelný pro každého. Navíc někteří poukazují i na mnoho dalších verzí amerického snu. Někteří lidé se staví za názor, že být šťastný lze bez bohatství či dokonce i v chudobě. Pro další lidi může americký sen spíše představovat jejich osobní naplnění, nežli ekonomický úspěch či pěknou nemovitost. Podobně se na tohle téma vyjádřil i Bruce Springsteen: „*Nemyslím, že americkým snem je, že každý bude vydělávat miliony dolarů, ale*

²⁸ SEKOT, Aleš: *Sport a společnost*. Brno 2003, s. 70–71.

²⁹ ČECHÁK, Vladimír–LINHART, Jiří: *Sociologie sportu*. Praha 1986, s. 130.

je o tom, že každý má příležitost a šanci žít slušný, důstojný a respektovaný život³⁰. Pojetí amerického snu je, jak vidíme, velmi ryze subjektivní a také příliš idealistické.

Americká politoložka Jennifer Hochschild ve své práci³¹ poznamenala, že afroamerická veřejnost inklinuje k následování svého vlastního amerického snu hlavně skrze sport. Tento jev ve společnosti můžeme podle Hochschildové nazývat taktéž, tzv. „sportovní divizí“ americké veřejnosti³². Proto není přehnané, když budeme tvrdit, že sport má výhradní postavení v afroamerické občanské společnosti. Sport je pro černošskou komunitu to samé jako technologie pro Japonce nebo ropa pro Araby³³.

To se projevuje i na mladých Afroameričanech. Podíl Afroameričanů v některých výběrových sportech stále roste a to se bavíme o nejvyšší možné sportovní úrovni. Jejich dominance je pozoruhodná vzhledem k tomu, že jejich etnická skupina tvoří méně než 13% celé populace Spojených států.

Tabulka 2 Rasové složení populace Spojených států amerických³⁴

US POPULATION – December 25, 2006		
Total	300,464,533	100 %
White	225,648,861	75.1 %
Hispanic/Latino	37,558,191	12.5 %
African Americans	36,957,137	12.3 %
Asian	10,816,723	3.6 %
Native Americans	2,704,180	0.9 %

Proto již od dětství se někteří Afroameričané zaměřují na sport. Afroameričané vědí, že sport je pro ně možným, tzv. „sociálním ekvalizérem“ a šancí, jak si vytvořit lepší život v dospělosti³⁵. Stačí se podívat na světový žebříček nejlépe placených sportovců pro letošní rok. V první stovce se umístilo celkem 41 sportovců tmavé pleti, ba co víc, na prvním místě je slavný afroamerický golfista Tiger Woods s celkovým ročním výdělkem 78 miliónů dolarů³⁶.

³⁰ SMITH, Earl: *Race, Sport and the American Dream*. Durham, N.C. 2007, s. 7.

³¹ HOCHSCHILD, Jennifer: *Facing Up to The American Dream: Race, Class and the Soul of the Nation*. Princeton 1995.

³² HOCHSCHILD, Jennifer: *Facing Up to The American Dream*. In SMITH, Earl: *Race, sport and the American Dream*. Durham, N.C. 2007, s. 8

³³ SMITH, Earl: *Race, Sport and the American Dream*. Durham, N.C. 2007, s. 7.

³⁴ Ibid, s. 8.

³⁵ Ibid.

³⁶ The World's Highest-Paid Athletes. In: *Forbes magazine* [online] červen 2013 [cit. 2013-03-21]. Dostupné z <http://www.forbes.com/athletes/list/>

Ovšem kromě slávy a peněz přináší sport pro mladé Afroameričany především socializační účinky, které si možná ani sami neuvědomují. Cílená sportovní příprava totiž odvádí pozornost od pouliční kriminality, což neplatí pouze u Afroameričanů, ale v celé americké společnosti, zejména u sociálně slabších skupin obyvatelstva. Díky sportu, kterému mladí lidé věnují všechn svůj zápal a čas, mohou být odloučeni od nebezpečných vlivů různých gangů a sport se tak pro ně stane výraznou socializační zkušeností, která jim otevírá nové životní možnosti, například získání stipendií na univerzitách³⁷. Tomuto druhu socializace výrazně pomáhá vliv sportovních hvězd, které jsou pro většinu mládeže uznávanými idoly.

Američané pevně věří, že ve sportu je možnost uspět bez ohledu na rasu, etnicitu, pohlaví nebo sociální postavení. Ovšem samotný sport neznamena vždy rychlé a úplné přijetí nebo skutečnou integraci. Jak připomíná sociolog Robert King Merton, rasový antagonismus je hluboce zakořeněný v naší společnosti, i přestože je považován za překonaný. Zdá se, že tu visí na věky, jelikož se stále objevuje v nových souvislostech už dlouhou dobu. V jeho nejvýznamnější práci nazvané *Social Theory and Social Structure*, konkrétně v kapitole *The Self-Fulfilling Prophecy*³⁸ uvádí, že na počátku byly vztahy mezi jednotlivými rasami upřímné a velmi otevřené, pokud si vzájemně kulturně neodporovali. Z historie víme, že běloši byli páni otroků a černoši jejich otroky. Síla a svoboda náležela jenom „bílým“. Tyto vztahy trvaly několik století i navzdory přijetí demokratických ideálů jako vůdčích zásad americké společnosti. Po emancipaci byly tyto zlomyslné a zlé vztahy skryté, nicméně zůstaly součástí každodenního života. A právě vztahy mezi rasami napříč celou Amerikou nám říkají mnoho o celkové společnosti³⁹.

³⁷ SEKOT, Aleš: *Sociologické problémy sportu*. Praha 2008, s. 35.

³⁸ Volně přeloženo jako *Sebenaplnující se proroctví*.

³⁹ MERTON, Robert. *Social Theory and Social Structure*. In SMITH, Earl: *Race, sport and the American Dream*. Durham, N.C. 2007, s. 8

2 ADAPTACE CIZINCŮ V ZAHRANIČÍ

2.1 Adaptace

Pojem adaptace má široký obsah. Spadá pod ní mnoho faktorů (psychologické, ekonomické, ekologické, geografické, sociální, kulturní, politické apod.), které mají vliv na formování jedince v novém prostředí. Obecně představuje takové chování organismů, které jim umožňuje přizpůsobení se podmínkám, v nichž žijí, a je tak nezbytnou podmínkou přežití. Zároveň umožňuje hledat nové způsoby chování i pružně využívat a adekvátně novým podmínkám přizpůsobovat již dříve osvědčené adaptační mechanismy⁴⁰. Velký sociologický slovník definuje adaptaci jako výsledek procesu změn v chování, ve struktuře společenských skupin, v sociální organizaci nebo v kultuře, přispívajících k přežití, fungování nebo udržování rovnováhy se sociálním prostředím⁴¹. Průcha adaptaci chápe podobně, ale definici zestručnil. Adaptace je přizpůsobování se příslušníků jedné skupiny k jiné nebo i skupin navzájem⁴².

V dnešní době, kdy lidé mohou cestovat po celém světě, velmi často dochází k střetávání různých rasových či jinak odlišných skupin lidí. Obzvláště to pak platí u profesionálních sportovců, kteří za svoji kariéru procestují klidně celý svět a každý rok hrají v jiném koutu světa.

Přizpůsobení se odlišným podmínkám v jiné zemi není rozhodně jednoduchá věc, právě proto adaptace hraje velmi důležitou roli v životě profesionálního sportovce. Naopak u rekreačního sportování není problém adaptace nikterak závažný. Což potvrzuje i Slepíčka: „*U těch, kteří sportují rekreačně, není problematika adaptace na sportovní prostředí tak závažná a nevěnuje se jí tak intenzivní výzkumná pozornost*“⁴³.

Přizpůsobení, začlenění a akceptování od ostatních členů z nového prostředí, má obrovský vliv na sportovní výkon profesionálního sportovce. Dalším důležitým faktorem je osobní spokojenost. Spokojenost jedince je doprovázejícím a výsledným jevem adaptačního procesu na pracovní i mimopracovní podmínky života a ovlivňuje další adaptaci jedince. Spokojenost či nespokojenost se vyvíjí podle posuzování reality a očekávání, kde toto posuzování vychází z osobního hodnotového systému jedince⁴⁴. Důležité pro úspěšnou adaptaci u cizinců je také

⁴⁰ PAULÍK, Karel: *Psychologie lidské odolnosti*. Praha 2010, s. 11.

⁴¹ *Velký sociologický slovník*, sv. 1, Praha 1996, s. 40.

⁴² PRŮCHA, Jan: *Interkulturní psychologie*. Praha 2004, s. 97.

⁴³ SLEPIČKA, Pavel et. al.: *Psychologie sportu*. Praha 2009, s. 117.

⁴⁴ PAULÍK, Karel: *Psychologie lidské odolnosti*. Praha 2010, s. 129.

vytvoření si pozitivních vztahů k hostitelské zemi, což pro mnohé cizince není zrovna lehké. Pokud navíc vezmeme v potaz ještě, tzv. self-enhancement⁴⁵ neboli vyvyšování sebe sama (obzvláště u Američanů), může být úspěšnost adaptace ještě o dost obtížnější.

Kromě vytvoření pozitivních vztahů je dalším faktorem pro zvládnutí adaptace znalost jazyka, která u nově příchozích samozřejmě v drtivé většině chybí. Právě jazyková bariéra bývá nejmarkantnější překážkou. Odlišný jazyk může způsobit mnoho problémů nejen v běžných každodenních situacích, jako je nakupování, objednání jídla v restauraci apod., ale také přímo v samotném sportovním týmu⁴⁶. Tato překážka závisí i na lingvistické příbuznosti původního jazyka cizince a jazyka majoritní společnosti. Pochopitelně slovansky mluvící cizinci překonají komunikační bariéru mnohem rychleji, než například cizinci z Asie nebo Ameriky.

Jelikož se bavíme o profesionálním sportu, kde sport už je brán jako kterákoliv jiná práce, můžeme využít některé teoretické poznatky o adaptaci člověka na prostředí pracovní organizace. Za přesné indikátory úrovně adaptovanosti jsou považovány míra pracovní spokojenosti, identifikace s prací a s organizací a potenciální stabilita pracovníka. Všechny tyto faktory vypovídají o úspěšnosti vyrovnání se s prací a s prostředím organizace⁴⁷.

V procesu přizpůsobení se nové organizaci rozlišujeme dva druhy adaptace, které se sice společně prolínají, ale také se mohou odlišně vyvíjet. Jedná se o pracovní a sociální adaptaci. Pracovní adaptace je výsledkem konfrontace mezi souborem specifických požadavků, vyplývajících z daného profesního zařazení, a souborem pracovníkových předpokladů, jejichž základem jsou poznatky, dovednosti a zkušenosti. Vyjadřuje nejen potřebné osvojení proudu profesionálních aktivit, ale v širším pojetí také zvládnutí nároků pracovního prostředí a porozumění fungování organizace jako celku. Naopak sociální adaptace představuje začlenění jednotlivce, jak do struktury sociálních vztahů v pracovní skupině, tak do celkového sociálního systému organizace⁴⁸. Sociální adaptace probíhá zcela spontánně prostřednictvím komunikace mezi kolegy (spoluhráči) a efektivita tudíž závisí na vztazích a atmosféře, které panují v dané organizaci.

⁴⁵ *Sebevvyšování* (self-enhancement) je snaha prezentovat sebe sama v pozitivnějším světle, než odpovídá normálu. Ve výzkumech se prokazuje jako tendence určitých subjektů vnímat sebe samé jako „lepší“ v různých žádoucích vlastnostech ve srovnání s tím, jak tyto subjekty vnímají jiné subjekty. (Průcha, 2004, s. 93)

⁴⁶ Za předpokladu, že nikdo v týmu neovládá na dostatečné úrovni nějaký světový jazyk (v případě tohoto výzkumu anglický jazyk).

⁴⁷ RYMEŠ, Milan. Adaptace člověka na prostředí organizace. In: SLAMĚNÍK, Ivan, editor. *Aplikovaná sociální psychologie I*. Praha 1998, s. 42.

⁴⁸ *Ibid.*, s. 42–43.

Co se týče postojů nebo chování u cizinců, kteří pobývají v zahraničí, ty se přirozeně vzájemně ovlivňují s postoji a chováním místních lidí. S tím je také spojena strategie adaptace, která je u každého jedince různá. Kanadský psycholog John W. Berry vytvořil na základě možných alternativ soužití schéma strategie adaptace (viz tab. 3), kde vidíme, jaké strategie může přistěhovalc v průběhu adaptace využít.

Tabulka 3 Taxonomie strategií adaptace imigrantů⁴⁹

<p>Integrace je takový způsob adaptace, kdy imigranti uznávají, že poznání a přijetí kultury hostitelské země je pro ně důležité, avšak současně si chtějí udržet i svou vlastní kulturu.</p> <p>Asimilace je způsob adaptace, při němž imigranti usilují o co největší splynutí s obyvatelstvem hostitelské země, kdežto svou původní kulturu považují za málo důležitou pro život v novém prostředí. Tato strategie předpokládá časté kontakty imigrantů s příslušníky hostitelské země, poznávání a osvojování jejich jazyka, hodnot, norem, zvyklostí.</p> <p>Separace vlastně není adaptace: V tomto případě imigranti nepovažují kontakt s kulturou a příslušníky dominantní kultury za důležitý a setrvávají v určité izolaci od ní, pouze se svou původní kulturou.</p> <p>Marginalizace je strategie těch imigrantů, kteří necítí potřebu kontaktu s dominantní kulturou, ale neuchovávají si ani svou původní kulturu. Jejich identita není kulturně opřena ani o kulturu vlastních rodičů, ani o kulturu hostitelské země. Identifikují se jen se subkulturou své vlastní skupiny.</p>

Tyto strategie se nemusí týkat jen imigrantů, ale jsou často uplatňovány i u původních etnických menšin v majoritní společnosti.

Celkově lze říci, že účinnost adaptace v sociálním prostředí závisí na řadě faktorů, ale zejména na sociálním učení. Protože aby jedinec zvládal podmínky daného sociálního prostředí, musí upravit své chování podle požadavků společnosti, ve které žije.

Při zkoumání problematiky adaptace bychom měli mít stále na paměti, že každý jedinec je produktem nějaké kultury, a pokud v ní žije dlouhou dobu, neuvědomuje si věci jako chování, zvyky, normy nebo třeba jídlo a oblékání. To vše je pro daného jedince kulturně podmíněné a automatické. Lidé, kteří se přemísťují do odlišného kulturního a sociálního prostředí, ať už za prací nebo studiem, jsou vystaveni mnoha situacím, které pro ně mohou být nové.

Pobyt v cizí zemi nás vystavuje zvýšeným nárokům na naše přizpůsobování a začleňování se. To není problém u krátkodobých zájezdů, kdy jsme v chráněném prostředí hotelu a spolucestujících. Ovšem tam, kde jsme odkázáni sami na sebe po dlouhou dobu, mohou

⁴⁹ BERRY, John. Acculturation and Adaptation in a New Society. In PRŮCHA, Jan: *Interkulturní psychologie*. Praha 2004, s. 104.

naše ochranné mechanismy selhat⁵⁰. Právě při kontaktu s majoritní populací odlišné kultury, na kterou nejsme zvyklí, se můžeme dostat do obtížné situace. Při prvním kontaktu s jinou kulturou lidé většinou neví, co očekávat, a rozdílnost mezi jejich představou a skutečností začne působit ihned. Tyto rozdíly vzbuzují pro některé nejen strach, ale i výzvu či příležitost z tohoto nového neprozkoumaného světa. A právě tento proces se odborně nazývá kulturní šok⁵¹.

2.2 Kulturní šok

Jak praví Toffler, termín *kulturní šok* se stále více zabydluje v běžném slovníku. Kulturní šok označuje účinky, které má na nepřipraveného návštěvníka střet s cizí kulturou. Tento jev zasáhne lidi, pokud se ocitnou v místě, kde ano znamená ne, kde se o „pevných cenách“ smlouvá, kde se čekání v přijímací kanceláři nepovažuje za urážku, kde smích může znamenat hněv. Kulturní šok nastává, když náhle přestanou platit známé psychologické návody k jednání, které pomáhají jedinci ve společnosti fungovat a nahradí je nové, které jsou odlišné nebo nepochopitelné⁵².

Kulturní šok je psychologická dezorientace způsobená špatným porozuměním nebo úplným neporozuměním vzorcům cizí kultury. Vzniká nedostatkem znalostí, omezenou zkušeností a osobní rigiditou⁵³. Jandourkův slovník definuje kulturní šok trochu odlišně – jako otřesení dosavadních kulturních jistot vznikajících při bezprostředním kontaktu jedince nebo společenství s cizí kulturou.

Reakcí na kulturní šok může být obranný postoj a odmítnutí, někdy s následkem pevnějšího přimknutí k vlastní kultuře nebo naopak změna vztahu k ní⁵⁴. Intenzita prožívání a délka kulturního šoku je závislá na řadě faktorů, tím nejdůležitějším je, tzv. culture distance neboli rozdílnost původní a nové kultury. Mezi další významné faktory patří míra předsudků ze strany členů nové kultury, jazyková vybavenost a samozřejmě také osobnost člověka.

⁵⁰ MORGENSTERNOVÁ, Monika et. al.: *Interkulturní psychologie*. Praha 2007, s. 49.

⁵¹ Některé zdroje uvádí také termín *akulturační stres*.

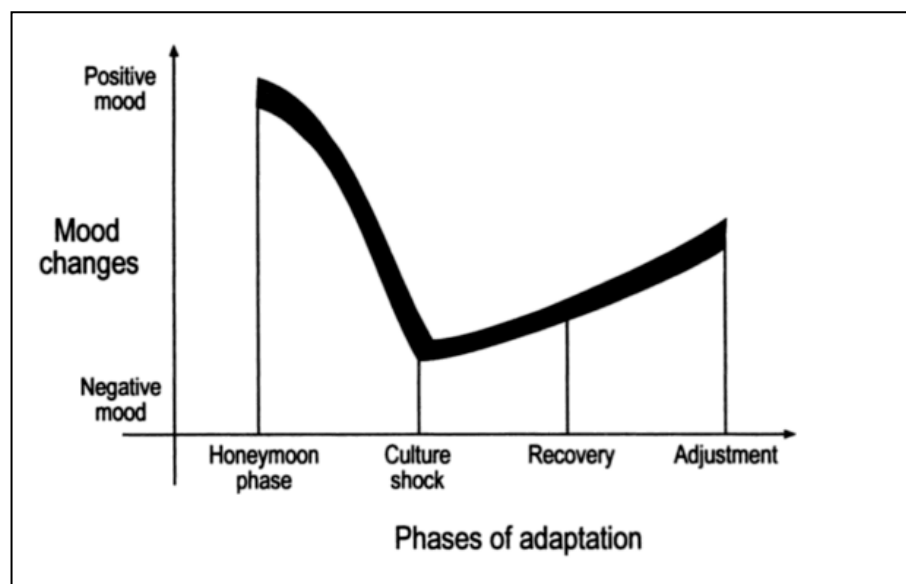
⁵² TOFFLER, Alvin: *Šok z budoucnosti*. Praha 1992, s.12–13.

⁵³ HARRIS, Philip–MORAN, Robert. Managing Cultural Differences. In MORGENSTERNOVÁ, Monika et. al.: *Interkulturní psychologie*. Praha 2007, s. 87.

⁵⁴ JANDOUREK, Jan: *Slovník sociologických pojmů*. Praha 2012, s. 231.

2.3 Fáze kulturního šoku

Termín *kulturní šok* poprvé použil a popsal kanadský antropolog Kalervo Oberg v šedesátých letech 20. století. Tento termín zahrnul do svých čtyř základních fází procesu adaptace (honeymoon, culture shock, recovery, adjustment).

Obrázek 1 Změny nálad v jednotlivých fázích adaptace podle Oberga⁵⁵

Jednotlivé fáze se u některých zdrojů liší v počtu nebo v názvech⁵⁶, ale samotné jádro výše zmíněných fází je u všech stejné nebo podobné.

- 1) *Honeymoon phase* (fáze zamilovanosti) – někdy nazývána jako fáze nadšení či euforie. Jde o první kontakt cizince s jinou kulturou, kdy je pro něj vše nové a vzrušující. Objevuje rozdíly v kultuře a ty srovnává se svou domácí kulturou. Z pravidla bývá nadšen novým prostředím a je pozitivně naladěn pro přijímání cizí kultury.
- 2) *Culture shock* (fáze frustrace) – v této fázi nastává krize či odmítnutí. Cizinec prožívá změnu negativně, soustřeďuje se spíše na nepříjemné rozdíly v kulturách, což je zdroj konfliktu. Začínají se projevovat symptomy kulturního šoku jako úzkost, nejistota, zmatení, dezorientace, deprese, agrese nebo třeba psychosomatické problémy a další. Tato fáze je klíčová, protože rozhoduje o úspěšné či neúspěšné adaptaci jedince.

⁵⁵ MARX, Elisabeth: *Breaking through culture shock*. London 2001, s. 9.

⁵⁶ Co se týče odlišnosti počtu jednotlivých fází, je to způsobeno tím, že někteří autoři zařadili do výčtu fází ještě, tzv. *předfázi* (období před odjezdem do ciziny) nebo, tzv. *šok z návratu*, kde jde o obrácený kulturní šok při návratu domů.

- 3) *Recovery* (fáze obratu) – pokud cizinec neodletěl domů, přichází zotavení z předchozích fází. Začíná se učit efektivní strategii komunikace s cizí kulturou a začíná se pomalu naladovat na odlišný kulturní vzorec. Přichází stav rovnováhy a zjištění, že to v cizině funguje, i když jinak než „doma“.
- 4) *Adjustment* (fáze přizpůsobení) – prostředí už je pro cizince pochopitelnější, rozumí nové kultuře a dokáže ji ocenit. Jedinec si osvojuje místní tradice, zvyky a přijímá cizí kulturu se všemi jejími plusy i mínusy. Navázal nové přátelské vztahy a úzkost se objevuje už jen příležitostně. Proto se v tomto období zvyšuje i pocit důvěry a sounáležitosti.

2.4 Jak zmírnit kulturní šok

Můžeme se sebelépe připravit, zjistit si veškeré informace o dané destinaci, ale nikdy se nevyhneme kulturnímu šoku. Dokud se sami neocitneme v samotném centru dění, nikdy nepochopíme a nepoznáme, co kontakt s cizí kulturou opravdu obnáší a znamená.

I přestože se kulturnímu šoku nevyhneme, lze ho alespoň zmírnit. Důležité je uvědomit si, že pokud opravdu chceme poznat cizí kulturu, neměli bychom pouze srovnávat a hodnotit podle našich měřítek, ale měli bychom být otevřeni novým věcem⁵⁷. Jak podotýká i Sanders ve své knize. „*Když jedete do nové země, je velmi snadné spadnout do stejných kolejí, které znáte z domova. Proto buďte zdvořilým hostem a vyzkoušejte něco z cizí kultury, třeba místní typické jídlo*“⁵⁸.

Nebojme se kontaktu s domorodci. Přijměme, že jsme v neobvyklé situaci, a proto i naše pocity jsou neobvyklé. Udržujme kontakt s přáteli doma, kteří jsou našimi záchytnými body v cizině. Najděme si v hostitelské kultuře někoho, kdo porozumí pocitům cizince, někoho, kdo nám odpoví na naše otázky. Situace, která nás v daný moment frustruje, může totiž vycházet jen z pouhého nepochopení, čemuž můžeme nejlépe předejít naučením se místního jazyka. Snaha přiblížit se místním je vždy ceněná⁵⁹. To zároveň opět potvrzuje z vlastní zkušenosti i Sanders. „*Kupte si knihu, stáhněte si jazykové aplikace, zkrátka ukažte snahu, že*

⁵⁷ KUČERA, David. *Kulturní šok*. [online]. 20.6.2002 [cit. 2013-05-17].

Dostupné z: <http://ecesty.cz/radce/cestovani/kulturni-sok>

⁵⁸ SANDERS, Levell: *A Guide to playing professional basketball overseas*. Thorofare N.J. 2011, s. 51.

⁵⁹ KUČERA, David. *Kulturní šok*. [online]. 20.6.2002 [cit. 2013-05-17].

Dostupné z: <http://ecesty.cz/radce/cestovani/kulturni-sok>

jste trochu obeznámeni s jazykem dané země. Není nutné mluvit jako rodilý mluvčí, ale vaše snaha vám ulehčí život a prolomí ledy mezi lidmi⁶⁰“.

⁶⁰ Levell: *A Guide to playing professional basketball overseas*. Thorofare N.J. 2011, s. 55.

II. EMPIRICKÁ ČÁST

3 METODOLOGIE

3.1 Cíl výzkumu

Jak jsem již uvedl v úvodu, tento výzkum si klade za cíl zjistit, jak probíhá adaptační proces na jiné kulturní a sportovní prostředí u afroamerických hráčů v české nejvyšší basketbalové lize. Zaměřil jsem se například na to, jestli hlavní motivací pro odchod jsou opravdu peníze, zda se jedinec na tento přesun nějak speciálně připravuje, co je pro něj ze začátku největším problémem nebo jak se mu zde žije a kdy se začal cítit společensky „integrován“. Jedním z dalších důležitých úkolů toho výzkumu je zjistit, jak vidí američtí hráči naši zemi, ale také pohled z druhé strany tzn., jak na nově příchozí americké hráče pohlíží ti čeští.

Doplňující otázky:

- Jsou finance opravdu hlavní motivací pro odchod za oceán?
- V čem se nejvíce podle hráčů liší česká kultura od té americké?
- Co americkým hráčům usnadňuje a naopak ztěžuje integraci do české společnosti?
- Jak vnímají Afroameričané iluzi amerického snu v současnosti?
- Vnímají čeští hráči angažování amerických hráčů jako nutnost pro dosažení dobrých výsledků?

3.2 Použité výzkumné metody

V empirické části jsem kombinoval několik výzkumných metod k získání potřebných informací, a to konkrétně polostrukturovaný rozhovor, z menší části snowball efekt a zúčastněné pozorování.

Jelikož sám se dlouho pohybuji v basketbalových kruzích, nebylo pro mě těžké sehnat informátory na výzkumný soubor. I přestože jsem měl k dispozici některé kontakty, využil jsem i možnost kumulativního výběru pomocí, tzv. snowball efektu⁶¹. Tento výběr je podle Reichela vhodný k výběrům ve specifických souborech, které jsou výzkumníkům neznámé,

⁶¹ Česky řečeno „efekt sněhové koule“ tj. výběr nabalováním dalších zkoumaných osob pomocí informátorů.

pro které neexistují seznamy ani jiné vhodné opory výběru⁶². V podstatě jde o angažovanost sociální sítě u malých nebo těžko dostupných skupin. V této metodě výzkumník osloví informátory, zdali by poskytli kontakty na další možné informátory, kteří by korespondovali s výzkumem. Zde vidím výhodu i v tom, že ne každý eventuální informátor může být ochotný reagovat na (pro něj třeba) neznámého člověka z České republiky a pomáhat mu s výzkumem. Proto doporučení od jeho „blízkého“ krajana mi v této oblasti velmi pomohlo a ulehčilo práci.

Pro výzkum jsem jako hlavní výzkumnou metodu zvolil jednu z explorativních metod, tzv. interview neboli rozhovor. Tato metoda je poměrně často využívaná v celé řadě dalších oborů (psychologie, etnografie, andragogika a další). Metodu jsem zvolil především proto, jelikož můj výzkumný soubor není natolik početný, abych mohl použít například metodu dotazníku. Pro téma mé bakalářské práce byla metoda rozhovoru nejpříjemnější, jelikož jsem mohl navázat osobní kontakt s informátory a sledovat jejich verbální i neverbální projev.

Existuje několik aplikačních variant rozhovoru, pro můj výzkum jsem konkrétně zvolil polostrukturovaný rozhovor. Hlavním znakem polostrukturovaného rozhovoru je, že výzkumník má připraven okruh otázek nebo témat, které budou předmětem rozhovoru, avšak není zde důležité, v jakém pořadí budou probrány. Často může výzkumník pokládané otázky částečně modifikovat, ale je důležité, aby byly probrány všechny. Tato varianta rozhovoru v podstatě kombinuje výhody a snižuje nevýhody dalších forem (tj. volného, nestrukturovaného a strukturovaného). Jistá volnost rozhovoru napomáhá k vytvoření přirozenějšího kontaktu s informátorem a zároveň menší míra formalizace může ulehčit práci při třídění údajů a při jejich zobecňování a vzájemném porovnávání. Proto je tato varianta celkem užitečná pro získávání dat v kvalitativním výzkumu a bývá velmi často (při v drobných úpravách) využívána.

Jelikož informátoři byli z různých částí ČR, nebylo možné udělat úplně s každým přímý osobní rozhovor tváří v tvář. Využil jsem proto v dnešní technologické době možnost metody CAPI (Computer Assisted Personal Interviewing), tzn. osobního počítačového rozhovoru. Při tomto rozhovoru již výzkumníci nepracují s tužkou a papírovým záznamovým archem, ale jsou vybaveni přenosnou počítačovou technikou, kde mají nainstalovaný speciální program podobný jako CATI⁶³. Jediné, v čem se liší od CATI je, že výzkumník posílá sebraná data do

⁶² REICHEL, Jiří: *Úvod do sociálního výzkumu*, Praha 2010, s. 97.

⁶³ *Computer Assisted Telephone Interview* tzn. telefonický počítačový rozhovor. Při tomto rozhovoru výzkumník čte z obrazovky počítače respondentovi do telefonu otázky a jeho odpovědi zaznamenává a software shromážděná data vyhodnocuje. (Reichel, 2010, s. 135–138)

výzkumného centra ihned on-line nebo v domluvených časech e-mailem⁶⁴. Pro můj výzkum nebylo potřeba instalovat speciální program, který tato metoda používá. Využil jsem pouze jednoduchý program Skype, který každý z oslovených informátorů měl, hlavně pro kontakt s vlastní rodinou. Díky tomu mohl rozhovor probíhat standardně jako u ostatních informátorů, jen s výjimkou toho, že byl formou online video-rozhovoru. Tato metoda mi ušetřila nejen peníze za cestovné, ale hlavně drahocenný čas.

Další použitou výzkumnou metodou bylo zúčastněné pozorování. I když se jednalo o informátory, se kterými jsem byl někdy i více jak rok v každodenním kontaktu, tak tato výzkumná metoda byla použita z mé strany zcela nezáměrně. Podle Eriksena lze hovořit o tzv. výzkumu v domácím prostředí. Ve známém prostředí má výzkumník tu výhodu, že zvládá kulturní zvyklosti lépe než na kulturně vzdáleném místě, ale zároveň má sklon považovat všechno za samozřejmost. Tento problém Eriksen označuje jako „slepotu v domácím prostředí“⁶⁵.

Ve své práci proto vycházím nejen z informací, které mi jednotliví hráči v rozhovorech sdělili, ale také z každodenní interakce s mými spoluhráči z týmu.

3.3 Představení informátorů

Informátory jsem oslovoval převážně přes sociální síť Facebook, případně přes komunikační program Skype. Nejdříve jsem oslovil ty, se kterými jsem často v kontaktu i ve svém civilním životě, a až poté jsem se dostával k dalším přes doporučené kontakty od prvotních informátorů. V oslovení jsem informátory seznámil s mým výzkumným záměrem a poprosil je o spolupráci. Reakce byla ve většině případů pozitivní a poté jsme už s informátorem jen dohodli konkrétní společný termín. Pouze dva oslovení informátoři se nechtěli výzkumu účastnit. Jako důvod uvedli jejich časové zaneprázdnění.

Konečný výzkumný soubor tvořil celkem pět afroamerických basketbalových hráčů s americkou národností⁶⁶, kteří momentálně působí v české nejvyšší basketbalové lize a čtyři Češi, kteří také aktivně působí v nejvyšší české soutěži.

⁶⁴ REICHEL, Jiří: *Úvod do sociálního výzkumu*, Praha 2010, s. 138.

⁶⁵ ERIKSEN, Thomas Hylland: *Sociální a kulturní antropologie*. Praha 2008, s. 46.

⁶⁶ Pouze jeden z informátorů nepochází přímo ze Spojených států amerických. Je jamajské národnosti a zároveň vlastní kanadský pas. Jeho rodiče jsou ovšem původem ze Spojených států a z tohoto důvodu nazývá Spojené státy svým domovem. Proto ve zbytku mé práce pod termíny Afroameričan a Američan spadá samozřejmě i on.

První rozhovor jsem udělal 11. 2. 2013 se zkušeným hráčem týmu BK Děčín Levellem Sandersem, kterému nikdo neřekne jinak než „Ell“. S Ellem se znám od mého dorosteneckého působení v Pardubicích, kde tehdy hrál za mužský A-tým. Společně v jednom týmu jsme nikdy nehráli a jako protihráči jsme začali působit až od sezóny 2009/2010, kdy jsem začal hrát českou nejvyšší soutěž za Kolín. Tím, že tu Ell působí již od roku 1998, patří mezi hlavní postavy českého basketbalu. Každoročně se na něj obrací mnoho amerických hráčů, než odejdou hrát do Evropy s mnoha otázkami. Z tohoto důvodu Ell před dvěma lety napsal knihu, kde popisuje veškerá pozitiva a negativa angažmá v zahraničí. Proto bylo logické začít rozhovory právě s ním. Osobní rozhovor mě akorát utvrdil v tom, co se o něm říká. Je otevřený a nápomocný.

Druhý rozhovor jsem vedl 28. 2. 2013 s Richardem Fieldem. Richard je mým spoluhráčem v Kolíně, kde jsme spolu hráli necelé tři sezóny. I když jsme byli spoluhráči, osobně jsem nevěděl, co od rozhovoru očekávat, jelikož „Rich“ má hodně hluboký přízvuk, rychle mluví a v týmu mi přišel spíše uzavřený a trochu distancovaný od kolektivu. To se projevilo i na rozhovoru. Sice s rozhovorem souhlasil, ale jeho odpovědi byly oproti ostatním dost strohé. Osobně mi přišlo, že chce mít rozhovor co nejrychleji za sebou.

Třetí rozhovor s Coreym Muirheadem proběhl 10. 3. 2013. „Corey“ má za sebou bohatou evropskou kariéru, působil již ve Francii, Švýcarsku, Rakousku a nyní v České republice. Corey byl jediný, kterého jsem neznal osobně, pouze jako protihráče. Ze zápasů, které jsem měl možnost vidět nebo proti němu hrát, jsem ho trochu považoval za sebestředného člověka, hlavně kvůli jeho vystupování na hřišti, ovšem po rozhovoru s ním jsem byl mile překvapen. Corey je v civilním životě velmi pozitivní a vstřícný člověk, i když se to na hřišti nezdá. Během rozhovoru se snažil mluvit pomalu a jasně, abych dobře rozuměl. Jeden z opravdu příjemných rozhovorů.

Předposlední rozhovor se uskutečnil 21. 3. 2013 s Chadem Barnesem. „Chad“ byl mým spoluhráčem loňskou sezónu. Letos přestoupil do týmu Nové Huti Ostrava. Před příchodem do Čech hrál například v Estonsku, Černé Hoře, Polsku nebo Venezuele, z dotazovaných Američanů toho tedy procestoval nejvíce. Chad je jinak velmi energický člověk a jako jeden z mála věděl něco o České republice ještě před svým příletem. Odpovědi směřoval spíše na sportovní pole, ale i přesto jsem od něj získal zajímavé informace.

Poslední rozhovor jsem udělal 9. 4. 2013 rovněž s hráčem NH Ostrava a rovněž s mým bývalým spoluhráčem. Rahsaan Ames, v šatně přezdíváný jako „Rash“ a díky svým šedivým

vlasům i jako „Dědek“. Rash, stejně jako Ell, hrál v Pardubicích, kde jsem se s ním potkal poprvé. Kromě Pardubic, působil také v Prostějově a v Evropě si zkusil ligu ve Finsku a v Maďarsku. Jako spoluhráči jsme se potkali až v sezóně 2011/2012 a příjemně mě překvapilo, že si na mě stále pamatoval. S Rashem, jelikož má s sebou v České republice svoji rodinu a k tomu bydlí až v Ostravě, bylo těžké najít společný termín pro rozhovor, ale nakonec se zadařilo. Rash byl jako jeden z mála cizinců, co jsem dosud poznal, opravdu hodně otevřený ostatním, ochotně každému pomohl a rád hodně mluvil. Pořád dělal v šatně a na hřišti nějakou zábavu. Rash má trochu odlišný basketbalový příběh než ostatní, což mě u něj překvapilo, ale díky tomu se dostal tam, kde nyní je, a já tak mohl získat další zajímavé informace.

Co se týče výběru českých hráčů, zde jsem se zaměřil hlavně na ty, kteří v lize působí již delší dobu (tzn. 5 a více let). Za tuto dobu se v týmech vystřídá hodně cizinců a hráči mi proto mohou poskytnout více informací a srovnání.

Rozhovory jsem vedl konkrétně s Jirkou Jelínkem, Tomášem Vošlajerem, Honzou Pavlíkem a Davidem Macháčem. Všichni byli mými spoluhráči v Kolíně a mají za sebou hodně odehraných sezón v české nejvyšší soutěži, čímž splňovali má nastavená kritéria pro výběr. Pouze jeden z nich mým spoluhráčem v Kolíně nebyl. Jednalo se o nejmladšího účastníka mého výzkumu, Tomáše Vošlajera, se kterým jsem hrál v dorosteneckých kategoriích v Pardubicích. Poté jsme už byli pouze soupeři, kromě jedné sezóny, kdy hrál na Slovensku v týmu Prievidze, který byl plný cizinců a právě proto byl do výzkumu zařazen.

3.4 Vedení interview

Veškeré rozhovory probíhaly v českých bydlištích jednotlivých informátorů, ať už šlo o video-rozhovory přes internet nebo o přímé rozhovory. Komunikovali jsme výhradně v angličtině, pouze výjimečně se u některých informátorů vyskytl mírný náznak češtiny. U českých hráčů byl rozhovor samozřejmě veden v českém jazyce. Každý z informátorů souhlasil s nahráváním rozhovoru a vyslovili i souhlas ke zveřejnění svých jmen v mé práci. Délka rozhovorů s českými hráči byla poměrně kratší než u Američanů, u těch se délka rozhovoru pohybovala různě, většinou tak mezi 1,5 až 2 hodinami. Výzkum probíhal v období sportovní sezony 2012/2013, kdy jsem postupně získával veškeré kontakty a rozhovory.

4 MOTIVACE, OČEKÁVÁNÍ A INFORMACE

Prvním bodem, na který jsem se v rozhovorech s americkými informátory zaměřil, byla jejich motivace k odchodu do Evropy, a s tím spojená očekávání. Všichni se shodli v tom, že po absolvování univerzity chtěli hrát basketbal na profesionální úrovni, jelikož si tak mohou vydělat něčím, co milují.

Po absolvování vysoké školy je mnoho mladých Američanů vystaveno situaci, kdy se musejí rozhodnout, zdali výkonnostně mají na NBA⁶⁷ nebo ne. Pokud ne, právě cesta za oceán je jejich další možností, jak jít za svým basketbalovým snem. Jediný Ell měl ze všech informátorů reálnou šanci hrát v NBA. *„Zrovna jsem dodělal školu a jako každý jsem chtěl hrát v NBA. Měl jsem v plánu jít do tréninkového kempu týmu New Jersey Nets, ale zrovna tehdy byla výluka ligy, takže jsem přišel o příležitost zabojovat o svoje místo v týmu. Proto jsem začal přemýšlet o práci u FBI, jelikož jsem vystudoval trestní soudnictví, ale požadovali tříletou praxi, kterou jsem jako absolvent neměl. Pak mi ale zavolal můj agent, že má pro mě nabídku ze zahraničí a já souhlasil“* (ELL 11. 2. 2013).

Z jednotlivých odpovědí, které jsem dostal, měl podle mého názoru největší osobní motivaci Rash, což dokládají i jeho slova: *„Já byl vždy outsider a měl jsem pocit, že musím všem dokázat opak. Chtěl jsem to především také dokázat sobě a mé rodině, která mi věří a podporuje mě po celou dobu mé basketbalové kariéry“* (RASH 9. 4. 2013). On jako jediný z Američanů nemá vlastního agenta, a proto nemohl, tak jako ostatní, kývnout na jakoukoliv nabídku. Musel si tým v Evropě hledat úplně sám. Pomáhal mu pouze jeho kamarád z Philadelphie, který v té době hrál v České republice.

Celkem překvapující zjištění bylo, že kromě dvou hráčů si ostatní nesháněli informace o místě svého angažmá, když nepočítáme zkoumání v mapě, a v podstatě letěli „naslepo“. *„Byl jsem hrozně naivní, co se týče příchodu do České republiky. Myslel jsem si, že to tu bude stejné jako ve Státech a všechno bude v naprosté pohodě“* (COREY 10. 3. 2013).

„Já vůbec nevěděl, do čeho jdu a co tady můžu očekávat. Pouze jsem doufal, že to nějak dobře dopadne“ (ELL 11. 2. 2013).

Pouze Rash si zjišťoval informace důkladně, jelikož (jak už jsem uvedl), neměl agenta a hlavně si rád vše zařizuje sám, než aby se spoléhal na druhého. Ovšem nejvíce mě překvapila

⁶⁷ *National Basketball Association* je nejvyšší basketbalová liga v Severní Americe, považována za nejprestižnější basketbalovou soutěž na světě.

odpověď Chada. „*O České republice jsem pár věcí už věděl ještě před mým angažmá. Věděl jsem třeba, že je umístěna ve střední Evropě, věděl jsem, že Praha byla významným světovým městem a že je to vaše hlavní město. Také jsem věděl, že dříve to bylo Československo a to bylo komunistickou zemí. Mimochodem, každý si pamatuje název „Czechoslovakia“ ze školy, protože to byl zajímavý název pro výslovnost“ (CHAD 21. 3. 2013). Následně ještě poznamenal, že hodně cestuje a díky tomu má dobrý přehled, a navíc už podle něho není těžké si v dnešní době internetu zjistit informace o dané zemi.*

Právě kvůli malé informovanosti o zemi, do níž šli hrát, mi Američané konstatovali, že neměli žádná velká očekávání. Hlavní očekávání se tedy upřela spíše jen na sportovní výsledky a výkony. „*Hlavně jsem sem přišel zlepšit se basketbalově a očekával jsem od toho dobrou příležitost posunout se výš“ (RICH 28. 2. 2013).*

„*Moje očekávání jsem soustřeďoval především na moje dobré výkony v práci. To bylo moje hlavní zaměření, vše ostatní bylo až druhořadé“ (CHAD 21. 3. 2013).*

„*Nic zvláštního jsem od toho opravdu nečekal. Chtěl jsem hlavně zůstat fit a mít úspěšnou sezónu“ (COREY 10. 3. 2013).*

5 KULTURNÍ ODLIŠNOSTI

5.1 První dny v jiné zemi

V této kapitole jsem se nejprve zaměřil na to, jak probíhaly první dny Američanů v cizině, které každý z nich zažil odlišně. Díky tomu jsem mohl také rozpoznat, jakými fázemi kulturního šoku si hráči prošli. Až v pozdější fázi rozhovoru jsem se ptal přímo na pociťování kulturních rozdílů a případné odpovědi jsem tak mohl porovnat.

„Třeba v Tesco jsem nevěděl, co je co a kolik je česká cena v přepočtu na dolary. Hodně jsem si musel zvykat na to, že tu lidi mluví s odlišným anglickým přízvukem, než na jaký jsem zvyklý“ (RICH 28. 2. 2013).

„Bylo těžké si zvyknout na jiné jídlo a hlavně na objednání v restauraci. Hodně tu jíte vepřové, které já nejím, a v restauraci pro mě bylo těžké jim to vysvětlit“ (RASH 9. 4. 2013).

„Mé první dny v Česku byly velmi hektické, protože jsem hrál svůj první zápas už dva dny po příletu a ještě k tomu v Rumunsku. Ovšem nejhorší věc po mém příletu byla zima a hlavně sníh“ (COREY 10. 3. 2013).

Corey byl jediný z hráčů, který přiznal, že postupem času už nepociťoval tak velké kulturní rozdíly, jelikož Evropa je podle něj v některých ohledech Americe podobná. Má zde k dispozici internet, televizi a může často komunikovat s blízkými, takže jeho situace není až tolik kritická, jak se ze začátku může jevit. K tomu odhalil svůj jednoduchý návod, jak předejít nepříjemným překvapením. *„Vždy jsem připraven na ten nejhorší možný scénář, potom člověka už nic nepřekvapí“ (COREY 10. 3. 2013).* Bylo by zajímavé, co by Corey říkal, kdyby hrál v jiných českých týmech. Corey má to štěstí, že hrál a hraje pouze za „elitní“ české týmy (Nový Jičín, Pardubice), kde se problémy moc často nevyskytují. Oba tyto týmy hrají⁶⁸ každoročně o medailové umístění a tomu odpovídá i jejich rozpočet a zázemí. Hráči v těchto týmech mají vše potřebné plně a ihned k dispozici (například celodenní vstup do haly, regeneraci, nové boty, lékařská vyšetření apod.). Oproti tomu v Kolíně je situace diametrálně odlišná. O halu se musíme střídat se studenty z místního učiliště, jelikož hala je tělocvična jejich školy a klub si jí musí pronajímat. O botách si můžeme nechat zdát, každý si je musí pořídit sám a například regenerace probíhá v místním aquaparku, kde se mísíme s veřejností a musíme čekat, až se uvolní vířivka.

⁶⁸ Basketbalový klub z Nového Jičína na konci sezóny 2010/2011 odstoupil z ligy, kvůli finančním problémům.

„První věc co mě šokovala, byla, že jsem na pokoji neměl žádný anglický televizní kanál. Potom, když jsem se šel najíst dolů do restaurace, nikdo tam nemluvil anglicky. Vůbec jsem nevěděl, jak si objednávat jídlo, vlastně cokoli. To byl hrozný pocit“ (ELL 11. 2. 2013). Ell považuje právě první dny pro cizince v nové zemi za to vůbec nejhorší: „Hlavně ty první dny, když jsi sám a nemáš nikoho, kdo mluví anglicky, jsou to nejhorší“ (ELL 11. 2. 2013).

Z jednotlivých odpovědí vyšlo najevo celkem očekávané zjištění. V prvních dnech po příletu je největší překážkou hlavně jazyková bariéra, která komplikuje získání základních věcí, hlavně tedy jídla a potravin. Ovšem na druhé straně z jednotlivých rozhovorů vyplynulo, že nikdo z Američanů neprošel všemi fázemi kulturního šoku, tak jak je popisuje obecná teorie. V podstatě každý z amerických hráčů „vynechal“ první fázi kulturního šoku, tzv. „lábánek“. Důvodů může být několik, ale jako hlavní bych viděl dva. První příčinou je, že hráči přiletí na letiště, kde na ně už čeká pracovník klubu, který je hned odveze na přidělený byt. Hráč tak nemá vůbec šanci vstřebávat atmosféru nové země na vlastní kůži. Sice dostane základní informace od pracovníka klubu, ale počáteční vlastní kontakt s novou kulturou zkrátka chybí. Pak už hráč nastoupí do jeho „pracovního kolotoče“ a fázi zamilovanosti tak úplně přeskočí a přejde rovnou do druhé fáze kulturního šoku, která je pro jeho adaptaci klíčová a vůbec nejtěžší. Noví hráči přicházející ze zámoří jsou tak vystaveni enormnímu tlaku nového prostředí. Tento tlak může způsobit nevyrovnanost jejich sportovních výkonů a hráči v podstatě bojují o setrvání v týmu. Podobným příkladem je můj současný spoluhráč Demarius Bolds, který přišel s velkým očekáváním jako nejlepší střelec anglické ligy. Avšak ze začátku se tak vůbec nejevil a nechybělo mnoho a mohl být propuštěn. Po tomto zlomu se již stal naším klíčovým hráčem. Druhou příčinou je, že ve fázi zamilovanosti by člověk měl prožívat nadšení a euforii, jenže zde hovoříme o lidech, kteří jdou za svým snem ať se děje cokoli. Proto odchází hrát i tam, kam by za normálních okolností vůbec hrát nešli. Z toho důvodu nelze očekávat, že budou v novém prostředí prožívat nadšení a euforii, ale opět přejdou rovnou do druhé fáze kulturního šoku.

5.2 Vnímání kulturních rozdílů

Po zážitcích z prvních dnů mě zajímaly hlavní kulturní rozdíly, co pocítují a pocítovali s odstupem času sami hráči. Česká kultura podle afroamerických hráčů není tolik výrazná a emocionální jako ta americká. V odpovědích hráčů se jako největší kulturní rozdíl projevuje především chování místních lidí a jejich odlišná mentalita. Češi podle nich nejsou moc

zdvořilí, přátelští a ochotni nabídnout pomoc ostatním, natož pak cizincům. Starají se hlavně o sebe a ostatní přehlíží s tím, že to není jejich problém. To může být důsledkem dlouhé izolace od vnějšího světa v komunistických dobách. České prostředí je proto v jiné situaci, než je tomu například v západní Evropě. Ell se o této izolaci zmiňuje také ve své knize: „*To, co si jako Američané dostatečně neuvědomujeme, je fakt, že některé země ve východní Evropě žily mnoho let pod komunistickou nadvládou. Lidé tam byli vedeni k tomu, že je špatné snažit se být odlišný. Nebylo společensky přípustné jakkoliv vyčnívat. Všichni museli řídit stejná auta a nosit stejné oblečení. Takže pokud tito lidé vidí Američany plné sebevědomí, automaticky si myslí, že Američané jsou arogantní*⁶⁹“. Z toho všeho pak vyplývá zdrženlivý až ignorující přístup nás Čechů vůči Američanům, na který každý z hráčů poukázal. Chad k tomu ještě dodal: „*Snažím se nechat americkou mentalitu doma, protože pokud si ji vezmeš s sebou, můžeš tu mít problémy nejen na hřišti*“ (CHAD 21. 3. 2013). A tím potvrdil předchozí tvrzení.

Vůbec celkově jsou Američané velmi sebevědomí a stále chtějí být ti nejlepší. Důvěřují svým schopnostem, někdy až moc. „*Američané nikdy nejsou spokojeni, vždy chtějí být lepší a lepší a dostávat stále víc a víc, bez ohledu na své schopnosti a dovednosti*“ (COREY 10. 3. 2013). A právě tento způsob myšlení je tím největším kulturním rozdílem mezi „námi“ a „jimi“. Češi to ve většině případů vnímají spíše jako aroganci. Možnou příčinu podle Coreyho můžeme hledat právě v osobním přístupu k životu. „*Mám pocit, že Američané nebo lidé ze západu mají tendenci víc tvrdě pracovat. Pracují od rána do večera, aby od života dostali co nejvíc. Tady mám pocit, že lidé neradi tvrdě pracují, aby dosáhli toho, co od života chtějí*“ (COREY 10. 3. 2013). Toto tvrzení samozřejmě neplatí univerzálně, protože sám jsem potkal mnoho českých či evropských hráčů, jejichž projev na hřišti byl také velmi sebevědomí a bez tvrdé práce, by se pravděpodobně nedostali na úroveň, na které momentálně jsou.

Chad se naučil přijmout fakt, že lidé z bývalých komunistických zemí mají odlišnou mentalitu, než Američané. Naopak se mu líbí, že Evropané chtějí kvalitní věci, ale nestresují se, pokud je nemají. Zkrátka si užívají svůj život a nestěžují si. „*To je něco, co se snažím vštípnit i do mého života. Udržovat si jednoduchost a užívat si toho co máš*“ (CHAD 21. 3. 2013). V české společnosti Chad vyzoroval, že lidé zbytečně moc spekulují nad tím, zdali je sklenice z půlky plná nebo z půlky prázdná a jsou také až příliš pesimističtí. Podle Chada nakonec věci vždy skončí lépe a není to tak zlé, jak zprvu lidé očekávali. Během pobytu v Evropě Chad také zjistil, že je lepší být skromný a nesrovnávat zdejší věci s těmi ve

⁶⁹ SANDERS, Levell: *A Guide to playing professional basketball overseas*. Thorofare N.J. 2011, s. 40.

Státech. Hlavně zdůrazňuje, že každý Američan přicházející do Evropy by měl potlačit své pocity nároku na něco a nadřazenosti, jinak může mít problém nejen jako hráč, ale i jako člověk. Ovšem ne všichni Američané tento pocit mají. Například u něho samotného a Rashe, jsem žádný takovýto pocit nevypozoroval. Nelze to tedy takto brát a házet všechny do jednoho pytle. Mohlo by se pak zdát, že Američané sem přichází jako „hrdinové“, kteří jdou zachraňovat Evropany, kteří mají strach cokoliv udělat.

V další části rozhovoru mě také zajímalo, jestli při tak dlouhém pobytu mimo svoji rodnou kulturu změnili hráči pohled na ni, protože pokud chceme poznat vlastní kulturu, musíme jí poznávat „zvenčí“ – tedy z nějaké jiné společnosti, kde si zároveň udržujeme odstup. Všichni Afroameričané skrze českou společnost vnímají svoji rodnou kulturu mnohem intenzivněji než dříve. Díky pobytu v cizí zemi získali na ni nový úhel pohledu a začali vidět věci, které dříve třeba neviděli. Ell mi k tomuto tématu řekl víc, hlavně proto, že po příletu domů do Ameriky začal pozorovat právě ty rozdíly, kterých si všiml až v Evropě, a zapisoval si k nim průběžné poznámky.

Velkým rozdílem, kterého si dřív v Americe vůbec nevšiml, je nadměrné plýtvání. Při pobytu v České republice ho překvapilo a zároveň velmi pobavilo, když někdo při jídle snědl úplně všechno včetně omáčky, že pak jeho talíř vypadal jako nový. Ovšem Ell přiznává, že postupem času to začal dělat také. Další příklad zmínil otevírání druhé lahve s vodou ještě před tím, než je první dopitá, jen z toho důvodu, že je již teplá. Nejedná se přitom pouze o plýtvání s jídlem, ale také například s elektřinou. Ell vyzoroval, že když jeho máma chodila do práce, opouštěla dům, aniž by vůbec zhasla světla. To samé pak zažil s jedním americkým spoluhráčem v Evropě. „*At' byl kdekoliv a jakkoliv dlouho, měl ve svém bytě stále rozsvíceno*“ (ELL 11. 2. 2013). Ell nikde jinde nezažil takové plýtvání jako právě v Americe.

5.3 Integrace do české společnosti

Pokud chce jakýkoliv hráč uspět v zahraničí, je pro něj důležité, jak zapadne do nového týmu a zároveň do místní společnosti. Z tohoto důvodu mě zajímal průběh integrace amerických hráčů do týmů, co jim usnadnilo a naopak ztížilo adaptaci a zdali si dovedou představit setrvání v České republice i po jejich aktivní kariéře.

Úspěšná integrace do týmu závisí hodně na tom, z jakých lidí je daný tým složen, což je ale v rukou náhody. Nikdo z oslovených hráčů nepocíťoval vážné problémy s integrací. Corey

přiznává, že má velké štěstí na lidi. Své spoluhráče si v tomto směru velmi vychvaluje. Na druhé straně, jeho čeští spoluhráči ho stejně tak chválí za jeho týmový přístup, který se u Američanů tolik nevidí. Pouze Rich uvedl, že ze začátku mu někteří jeho spoluhráči nebyli moc nápomocní, což se projevilo na jeho odpovědích. Rich jako jediný uvedl, že plně integrován se cítil až po několika měsících, kdežto u ostatních se tato doba pohybovala řádově v týdnech. On sám vidí důvod v tom, že přišel jako nový, a navíc je Afroameričan. Je možné, že rasový původ mu v jeho případě způsobil komplikace v začleňování se do týmu. Hlavní důvod bych viděl v tom, že už před ním tu působili jeho krajané stejného etnického původu, se kterými jsme neměli dobré zkušenosti. Předchozí Američané se nám hodně stranili, drželi jen spolu, dělali si vše po svém a na hřišti vyhledávali pouze sebe, proto se od Riche čekalo, že bude stejný. Tehdy, když Rich přicházel do Kolína, byla sezóna už rozběhlá. Vedení zrovna propustilo amerického pivota, se kterým nebylo spokojeno. Celý tým tak očekával, že přijde nový pivot a místo toho přišel Rich, který hraje na pozici křídla a těch bylo v týmu dost. I proto byl každý v týmu rozhněvaný a držel si od něj z počátku odstup. Rok na to přišli do Kolína Rash a Chad. Oproti předchozím Američanům působili jako jejich úplný kontrast. V šatně i na hřišti samá legrace, neuzavírali se do skupinky cizinců, spíše naopak. Moc rádi chodili na týmové večerní akce, což integraci do týmu značně urychlilo a zároveň jim to usnadnilo i adaptaci na nové prostředí mimo hřiště. „*Snažil jsem se ze začátku se spoluhráči strávit hodně času povídáním, abych každého poznal. Navíc mám rád vtipky a zábavu, to pak pomáhá k uvolněné komunikaci*“ (RASH 9. 4. 2013).

Každý z hráčů si v Česku našel někoho, na koho se mohl obrátit a díky němuž mohl dobře zapadnout do české společnosti. U Rashe to byl klubový masér, který se plně vcítil do jeho situace, a podle Rashe ho bral jako vlastního syna a hodně mu pomáhal, i když to vůbec nemusel dělat. Například dal Rashovi auto, aby se mohl lépe přepravovat po městě. Tenkrát Rash klubové auto nedostal a nechtěl neustále obtěžovat spoluhráče s prosbou o odvoz, proto se naučil jezdit městskou hromadnou dopravou. Naproti tomu Corey a Ell poznali mnoho lidí mimo basketbalové dění, kteří je tu provedli a pomohli jim lépe pochopit českou kulturu a vůbec život tady. Chadovi nejvíce pomohli čeští spoluhráči, i přestože hodně času trávil s ostatními Američany. Snažil se se všemi komunikovat, a to dokonce i v češtině, což mu dodalo kredit u českých spoluhráčů, kteří mu pak ochotně se vším pomohli. Pouze Rich poznamenal, že jednoznačně nejvíc mu pomohli jeho američtí spoluhráči, kteří už měli rok v Česku za sebou. Adaptaci Američanům působícím v České republice rozhodně neusnadňuje současný nešvar většiny týmů – zpoždění výplat, problémy související s bytem či dopravou

po městě. Kupříkladu v Kolíně to po této stránce neměli američtí hráči rozhodně snadné a neustále museli řešit takovéto problémy. Chad je přesvědčen, že mu tyto problémy komplikovaly adaptaci na nové prostředí. „*Tyhle, pro někoho maličkosti, pomáhají cizinci adaptovat se rychleji. Když máš své pohodlí a nemusíš nic jiného řešit, tak se rychle přizpůsobíš novému prostředí*“ (CHAD 21. 3. 2013).

Pozoruhodné je, že více jak polovina dotazovaných Američanů se nebrání trvalému pobytu v České republice. U Ella to není nic neobvyklého, když si v Česku našel ženu a už dostatečně ovládá jazyk. Chad jako městský typ si dokáže představit žít v Praze, má ale i několik dalších vytipovaných míst v Evropě, která už navštívil a náramně si je užil, například Barcelonu, Vídeň nebo Londýn. Zajímavá je i představa Coreyho. Ten si z počátku nemyslel, že by tu mohl žít po kariéře, ale během českého angažmá změnil názor a nyní by se tomu nebránil. Což mě celkem překvapilo, protože Coreyho manželka je Američanka a k tomu mají dvě malé děti. Proto bych neočekával, že by tu chtěli zůstat. Naopak Rash, který je ve stejné situaci jako Corey, rezolutně odmítá setrvání v Česku nejen z důvodu odloučení od zbytku rodiny, ale také kvůli kulturním odlišnostem. Co se týče Riche, u něj se mi potvrdilo, že nejen na hřišti na mě působí hodně uzavřeným dojmem. O myšlence zůstat tu po kariéře vůbec nepřemýšlí a ani přemýšlet nebude, až tak moc miluje Ameriku.

Z jednotlivých odpovědí, reakcí při rozhovoru a vzájemných interakcí mohu přibližně vydedukovat, jakou strategii adaptace jednotliví hráči zvolili. Adaptaci pomocí integrace, kdy cizinci uznávají, že hostitelská kultura je pro jejich život důležitá, ale zároveň si udržují svou vlastní, podle mě chtěli z počátku využít všichni, avšak realizace už byla u každého odlišná. Hráči, kteří spadají pod tuto strategii, jsou dle mého názoru Corey, Rash a Chad. Tento přístup jim nepochybně pomohl zmírnit nastalý kulturní šok. Pod tuto strategii adaptace spadal v počátcích svého českého angažmá též Ell, ale jelikož už působí v Česku již třináctým rokem a plánuje zde i nadále zůstat, jeho strategie se postupně transformuje na strategii asimilace, kdy cizinec usiluje o co největší splynutí s obyvatelstvem hostitelské země. Posledním zbývajícím hráčem je Rich. Osobně se domnívám, že přijetí české kultury pro něj není nikterak důležité. Proto bych zařadil jeho strategii do kategorie separace, kdy cizinci zůstávají v určité izolaci od hostitelské kultury a udržují hlavní kontakt pouze se svou vlastní kulturou, což je celkem přesný případ Riche.

6 SPORTOVNÍ ODLIŠNOSTI

I přestože je sport součástí kultury a je s ní vzájemně provázán, rozhodl jsem se sportovní odlišnosti nezahrnout do kapitoly kulturních odlišností, ale věnoval jsem jim samostatnou kapitolu. I z toho důvodu, že z odpovědí hráčů bylo patrné rozlišení kulturní a sportovní adaptace. Samozřejmě oba tyto faktory mají vliv na celkový adaptační proces cizince v cizí zemi. Tuto kapitolu jsem rozdělil na dvě podkapitoly. V jedné se budu věnovat basketbalovým pravidlům a ve druhé míře odlišení například tréninků nebo zápasů.

6.1 Pravidla

Když přichází čas zápasů na mezinárodním poli -na mysli mám například poslední olympijské hry v Londýně - vždy se hodně mluví o tom, jak se americký tým vypořádá s evropskými pravidly. Jenže vývoj evropských pravidel se čím dál tím více přibližuje právě těm americkým a rozdíly se postupně stírají. Minimální rozdíly mezi jednotlivými pravidly potvrzují i sami hráči. Avšak na jednom malém rozdílu, který dělá nově přichozím Američanům největší potíže, se všichni shodli. Je to pravidlo posuzování kroků⁷⁰, které je v Americe velmi benevolentní, v Evropě je naopak toto pravidlo bedlivě hlídáno. Ze začátku s ním mají Američané velké problémy a má vliv na jejich hru. Corey ve své odpovědi navíc uvedl, že přísné hlídání tohoto pravidla celkově zpomaluje hru a americkým hráčům eliminuje výhodu jejich rychlého prvního kroku.

6.2 Tréninková příprava a zápasy

Kromě pravidel, která se tolik od sebe neliší, si musí hráči ze zámoří zvyknout na jiný druh tréninků. V Evropě se hraje většinou jeden zápas týdně, pokud daný tým nehraje evropské poháry. Tudíž se víc trénuje, než hraje. Tím, že je méně zápasů, nabývá na jejich důležitosti. Každý zápas je důležitý a může rozhodnout o úspěchu či neúspěchu celé sezóny. Co se týče rozdílů v jednotlivých tréninkových jednotkách, podle amerických hráčů. V Americe hráči přenáší svou mentalitu i na hřiště. „*Když srovnám tréninky tady a ve Státech, tak tam každý hraje tvrdě, snaží se všem ukázat, že on je ten nejlepší na hřišti. Kdežto tady, se probírá víc týmová taktika, a proto tam pak chybí ten zápal pro vzájemnou rivalitu*“ (RICH 28. 2. 2013).

⁷⁰ „*Kroky jsou nedovolený pohyb jedné nohy nebo obou nohou zatímco hráč drží živý míč na hřišti*“ (FIBA Central Board, 2012, [online]). To zjednodušeně znamená, že hráč s míčem musí začít driblovat dříve, než udělá první krok.

Corey vnímá rozdíly nejen v nasazení, ale i ve skladbě samotného tréninku a také v počtu trenérů. „*Ve Státech jsou tréninky více strukturované a hodně zaměřené na detaily. Tady mám někdy pocit, že děláme cvičení úplně bez významu, jen abychom něco dělali. Ve Státech máš taky nejméně čtyři trenéry, kteří na tebe neustále dohlíží během tréninku. Tady máš jednoho a dva už jsou luxus, kvůli tomu je hodně detailů přehlíženo, protože jeden to nemůže všechno registrovat. Proto se tu nevěnují tolik jednotlivým hráčům, ale spíš týmové hře, která jim přináší výsledky*“ (COREY 10. 3. 2013).

S hráčským nasazením při trénincích to vidím podobně jako Rich. Ne že by tu tréninky probíhaly, jak se říká „lážo plážo“, ale když jsem hrál při tréninku nebo v zápase pouze s českými spoluhráči, chyběli té hře emoce. Naopak když to porovnám s hrou Američanů, je to diametrálně odlišné. Oni se hecují, používají trash-talking⁷¹, snaží se pokořit jeden druhého, někdy skoro až ponížit. To je podle mě způsobeno i tím, že tento styl mají zažitý už od dětství, kdy na „plácku za rohem“ mají tyto streetbalové bitvy velkou prestiž. Samozřejmě, že nějaké „popichování“ probíhá i mezi českými hráči, ale ne v takovém rozměru a rozsahu jako u Američanů.

⁷¹ *Trash-talking* je označení pro drsné a neomalené urážky protihráče. Bývá často používán k zastrašení soupeře a k rozhození jeho koncentrace.

7 KOMUNIKACE

Hlavním problémem všech přichozích cizinců je jazyková bariéra, proto mě zajímalo nejen jak probíhá komunikace Američanů v jejich běžném životě u nás, ale také na palubovce s jejich spoluhráči a zda jsou Češi ochotní s nimi komunikovat či nikoliv.

Jak už jsem uvedl výše, jazyková bariéra je velkou překážkou. Hráči ze začátku nejsou schopni s nikým pořádně komunikovat, a proto se musejí naučit alespoň základní slova a fráze. Všichni uvedli, že v místě, kde zrovna působili, nebyli lidé ochotni mluvit anglicky, byli váhaví a podle nich se nejspíše styděli.

Na tuto situaci upozorňuje i Ellův průvodce. „*Pokud jdete hrát do ne-anglicky mluvící země, největší překážkou bude jazyková bariéra. I když je angličtina univerzální světový jazyk, existuje mnoho zemí, kde se anglicky nedorozumíte. Ve východní Evropě se lidé museli učit ruštinu a němčinu jako jejich druhý jazyk, takže většina lidí z těchto oblastí anglicky nemluví a pokud ano, budou se stydět s vámi mluvit. Nemůžete jako cizinec očekávat, když přijdete do cizí země, že tamější lidé budou okamžitě s vámi mluvit vaším rodným jazykem. To se nikdy nestane, když jste v zemi, kde lidé angličtinu k běžnému životu nepotřebují*⁷²“.

Slova z Ellova průvodce ohledně jazykové bariéry potvrzuje z vlastní zkušenosti i Chad. „*Češi, když vidí, že se Američan snaží porozumět česky, tak mu rádi pomůžou*“ (CHAD 21. 3. 2013). To mohu potvrdit. V šatně a na hřišti se sice neustále používá angličtina, ale pokud američtí hráči ukážou snahu s českým jazykem, tak je pak vnímáme mnohem pozitivněji. To je na druhou stranu velmi zajímavé, protože američtí hráči o Čechách tvrdí, že nejsme zdvořilí a ochotni pomoci, ale pokud se snaží mluvit česky, tak naopak jim rádi pomůžeme. Možná je to tím, že jsme moc konzervativní a bojíme se něčeho odlišného a poté když se ukáže něco, co známe (v tomto případě čeština), opadne náš stud.

Zjišťoval jsem tedy, jak je na tom jejich čeština. Pokud pominu slova spojená s jídlem, která umí všichni, tak každý z nich tvrdil, že z českého dialogu pozná pár slov, z kterých už dokáže pochopit, o co jde. Ale hlubší znalosti českého jazyka u většiny samozřejmě chybí. Pouze Ell je schopný komunikovat a rozumět v češtině, protože tu tráví už svoji třináctou sezónu a má v plánu tu setrvat i nadále. Jazyk se zkrátka musel naučit. Výhodu do začátku měl Chad, který byl díky předchozímu angažmá na Balkáně při dobrovolném doučování seznámen se slovanskými jazyky. Čeština tak pro něj není nová a tolik rozdílná. Dále prozradil, že se stále

⁷² SANDERS, Levell: *A Guide to playing professional basketball overseas*. Thorofare N.J. 2011, s. 49–55.

učí nové věci a standardní situace jako nákup nebo objednání jídla v restauraci už bez problémů zvládá. Zajímavou odpověď jak se vyrovnával s jiným jazykem, přinesl Rash. „*Ptal jsem se, jak se řeknou určité věci. Také jsem měl připravený lísteček se slovy, který mi pomáhal v komunikaci. Byla to legrace, když pak za mnou přijela moje žena a byla ohromená jak dobře znám jazyk a já se cítil dobře s vědomím, že jí můžu pomoci*“ (RASH 9. 4. 2013).

Největším problémem nejen u komunikace je, že američtí hráči k nám do země přicházejí s přístupem, že odehrají sezónu, dostanou zaplacenou a půjdou zase jinam. Proto nemají potřebu se jazyk víc učit. Potvrdil to Ell, který nečekal, že by v České republice zůstal tak dlouho, a proto výuce češtiny na začátku svého působení nevěnoval vůbec žádnou pozornost. Amerických hráčů, kteří sem přijdou a naučí se alespoň trochu česky, moc není. Samozřejmě existují výjimky, ale těch je opravdu málo. Jednou z výjimek je například můj bývalý spoluhráč Terry Smith. Ten už se ve svém prvním roce v Kolíně snažil naučit co nejvíce slov, především z důvodu zapůsobení na české dívky a mohu říct, že mu to opravdu fungovalo. Opačným příkladem je Rich, který je tu už třetím rokem, ale stále umí pouze základní věci a do hlubšího poznání českého jazyka se rozhodně nehrne.

Naopak komunikace na hřišti je v současnosti pro americké hráče snadnější, než tomu bylo dříve. Když Ell v roce 1998 přicházel, tehdy v týmu Nového Jičína nikdo anglicky moc neuměl, kromě pár hráčů, kteří ze začátku s Ellem anglicky nechtěli mluvit. Jenže on jako rozehrávač musel tvořit celou hru týmu a čeští hráči s ním museli komunikovat, protože měl míč nejčastěji v rukou. Ovšem mimo hřiště se komunikaci s Ellem stranili. Dnes je situace jiná. V současnosti Američané hodnotí angličtinu českých hráčů na dostatečné úrovni pro běžnou komunikaci. A když se naskytne chvíle nedorozumění, přichází na řadu neverbální komunikace. „*Mnohokrát se stalo, že někdo z českých hráčů nevěděl jak to říct anglicky, ale vždy jsme na to společně přišli a pak se tomu smáli*“ (RASH 9. 4. 2013).

Rash společně s Chadem, ještě když společně působili v Kolíně, celému týmu hned na úvod řekli, že kdybychom jim nerozuměli, ať se ozveme. Nabádali všechny, aby se nebáli na ně mluvit, i kdyby to gramaticky nebylo zcela správně. Díky tomuto jejich otevřenému přístupu jsme se stali pevnějším a celistvým kolektivem, což nám v závěru sezóny přineslo bronzové medaile. Mně osobně to dost pomohlo. Nikdy jsem se moc nehrnul do konverzací s cizinci, protože jsem si nebyl moc jistý, jestli mluvím anglicky úplně správně. Proto se mi pak s oběma komunikovalo lépe, než třeba s Richem.

„Vždycky se ujistím, jestli mluvím pomalu a zřetelně, tak aby mi spoluhráči rozuměli a nenastal tak problém v komunikaci. V basketbalu je komunikace důležitý aspekt celé hry“ (CHAD 21. 3. 2013).

Už z tohoto přístupu lze vyzorovat, jaký vztah má cizinec ke svému novému působišti. Naopak v letošní sezóně vedení kolínského týmu přivedlo nové americké hráče, kteří řešili problém v komunikaci stylem: *„Nerozumíš mi? Aha tak nic“*, což byl jeden z mnoha faktorů letošní neúspěšné sezóny.

8 (AFRO)AMERICKÝ SEN

S teorií amerického snu od Earla Smithe většina hráčů do jisté míry souhlasí. „*Téměř každý chce být nejlepší ve sportu, protože díky tomu se můžeš stát populárním a navíc na to letí holky (smích). A když se na to podíváš je to způsob jak vydělat opravdu spoustu peněz*“ (RICH 28. 2. 2013).

Podle Ella je sport ta nejsnadnější cesta pro afroamerickou skupinu obyvatelstva. Člověk může dělat něco, co ho baví a ještě je za to finančně odměněn. Ovšem Ell ví, že existují i další možnosti, ale sport je podle něj z těch všech možností nejzábavnější, a proto si ho většina Afroameričanů vybírá.

Podle Rashe Afroameričané dříve neměli tolik příležitostí jako lidé ostatních ras, a proto se nejvíce upínali ke sportu. „*V dnešní době Afroameričané mají stejné možnosti jako ostatní a tak se nemusí spoléhat pouze na sport. Jít na vysokou školu je teď klíčem pro všechny, co chtějí být úspěšní a respektováni. Například rodiče mé manželky mají mnoho úspěšných podniků společně s dalšími Afroameričany a ti nemají se sportem nic společného. Vše je o tom, mít cíle a sny a za těmi jít*“ (RASH 9. 4. 2013).

Chad si myslí, že sport umožňuje dětem vidět mnoho měst a věcí, které by za normálních okolností v jejich věku nikdy neviděly. Tvrdí, že ve většině případů se jedná o sociálně znevýhodněné děti, které využívají sport jako prostředek k odhalování různých aspektů života. „*Časy se ale mění. Hodně dětí má teď mnoho způsobů jak poznat různé kultury a něco se o nich zajímavého dovědět. Obzvlášť pokud jsou to dobří studenti*“ (CHAD 21. 3. 2013).

Corey poukázal hlavně na vliv masových médií, které ovlivňují malé děti při jejich výběru. „*Vzhledem k tomu, že v televizi mohli vidět pouze afroamerické rapery a sportovce, proto se zaměřovali na tyto dvě oblasti. Ted' ale máme afroamerického prezidenta, který doufám přinesl spoustu positivity pro mladé Afroameričany. Takže děti teď vidí, že nemusí být pouze rapeři a sportovci, aby byly úspěšní. Mohou být lékaři, právníky, soudci a nyní dokonce i prezidentem Spojených států*“ (COREY 10. 3. 2013).

Z výše uvedených odpovědí vyplývá, že výběr sportu jako hlavního faktoru socializace byl převážně rasově determinován. V současné době se situace zlepšila a mnoho Afroameričanů se tak dostává na taková místa, kde dříve bylo nemyslitelné, aby vůbec byli. Sport sice stále převažuje při výběru, ale podle mě ne z důvodu socializačního, ale spíše finančního. Pro

některé je mnohem jednodušší vrcholově sportovat, než třeba studovat, jelikož cesta k velkým penězům je rychlejší přes sport, nežli přes studium. To je můj osobní názor na tuto věc.

Při této části rozhovoru mě také zajímalo, jestli hráči svoje angažmá v cizině vnímají jako cestu k vlastnímu americkému snu. Zde jsou všichni za jedno. Díky angažmá v cizině mohou hlavně finančně pomáhat svým rodinám, které zůstávají za oceánem, pořídit si dům nebo si užívat prázdniny doma po náročné sezóně. Zároveň si vydělávají něčím, co od dětství milují a je to jejich celoživotní vášní.

Chad s Rashem ve svých odpovědích navíc odhalili vlastní definice amerického snu. Pro Chada americký sen znamená hrát profesionálně basketbal a díky tomu může cestovat a poznávat svět. *„Je vždy požehnání dělat to co tě baví, ať už jsi sportovec, zpěvák, spisovatel nebo učitel a ještě být za to dobře odměněn“* (CHAD 21. 3. 2013).

Podle Rashe je příležitost hrát basketbal určitě plus. Hraní mu pomohlo dosáhnout cílů, které má naplánované po skončení basketbalové kariéry už nyní. *„Myslím, že každý má svou vlastní definici štěstí a úspěchu neboli amerického snu. Pro mě to znamená být ženatý s krásnou ženou, mít rodinu a trávit s ní čas, to je moje definice amerického snu“* (RASH 9. 4. 2013). Rash svými slovy potvrdil, že definice amerického snu je u každého člověka odlišná a velmi záleží na žebříčku životních hodnot, které jsou samozřejmě u každého člověka individuální.

9 ZISKY A ZTRÁTY

V této sumarizující kapitole shrnu všechny „zisky“ a „ztráty“, které práce profesionálního sportovce obnáší. Ani jeden z amerických hráčů nehodnotí své působení v České republice negativně, ba naopak všichni se shodují v tom, že by své rozhodnutí jít hrát do České republiky zpětně rozhodně nezměnili. Angažmá a život v cizí zemi pro ně byla nezapomenutelná životní zkušenost, kterou jim nikdo nemůže vzít a mohou jí sdílet s budoucí generací.

Zahraniční angažmá dalo hráčům především možnost pokračovat v jejich basketbalových kariérách na profesionální úrovni a také získat určité finanční zabezpečení. Setkali se tu s novými lidmi a vytvořili si zde přátelské vztahy, které jim vydrží po celý život. Po lidské stránce zde vyžráli, jak říkali oni sami, dospěli a také se stali mnohem samostatnějšími. Kromě toho je angažmá změnilo či obohatilo v různých oblastech života. *„Pobyt v Evropě mi pomohl rozšířit si pohled na svět a lidi a doufám, že mi tato zkušenost pomůže být dobrý rodičem pro mé děti“* (ELL11. 2. 2013).

„Myslím, že české a islandské angažmá mě posunulo k větší otevřenosti vůči ostatním kulturám a životním stylům lidí“ (RICH 28. 2. 2013).

„Naučil jsem se nestarat o drobnosti, které mě štvou. Namísto toho se snažím být rozumný a soustředěný na věci, které potřebuju a ne které jen chci. V zahraničí jsem se naučil ještě jednu důležitou věc, nikdy nemáš nic jistý. Proto do každého zápasu musíš nastupovat s vědomím, že jsi to ty proti zbytku světa, takže se soustřeď na to, co umíš a hraj zatraceně dobrý basketbal!“ (CHAD 21. 3. 2013).

Když plynule přejdeme na opačný pól, tak jednoznačně největší „ztrátou“ při výkonu tohoto povolání je podle předpokladu časová a územní distance od vlastní rodiny a blízkých přátel. *„Nejvíc mi chybí moje rodina a přátelé. Nemohu je navštívit, kdykoliv bych chtěl, a přicházím tak o všechny jejich oslavy narozenin a dalších svátků“* (ELL 11. 2. 2013).

Je to oběť, kterou musí nejen američtí hráči, ale všichni hráči zkrátka obětovat, pokud chtějí jít za svým snem a hrát v zahraničí. Uvědomují si to i jejich rodinní příslušníci, a proto jednotlivé hráče v jejich cestě za snem samozřejmě podporují. Z hráčů se kterými jsem dělal rozhovor, pouze Rash po celou sezónu pobývá společně se svoji ženou Nedriou a svou malou čtyřletou dcerkou Lylou v ČR. A také Ell, který si zde našel a vzal za ženu Češku. Za

ostatními hráči v průběhu sezóny přilétávají známí a příbuzní, ale většinou se nezdrží více než dva týdny, z důvodu vlastních pracovních povinností.

Jelikož odpovědi ohledně největší újmy byly očekávané, proto jsem se dále zaměřil na to, jestli toto odloučení od rodiny zapříčinilo nějaké změny v jejich vzájemném vztahu či jak často udržují mezi sebou kontakt. Velmi zajímavé zjištění bylo u Ella a Rashe. Předpokládal jsem, že oba zde budou nejvíce postrádat spíše otce nebo matku, ovšem oběma zde nejvíce chybí babička. Rash ve své odpovědi trochu nastínil, proč tomu tak je: „*Moje mamka nemá žádnou sestru nebo bratra, takže vše co si hlavně pamatuju z dětství je moje babička*“ (RASH 9. 4. 2013). Bohužel ještě než se rozběhla letošní sezóna, tak Rashovi babička zemřela. Jak sám přiznal, bylo to pro něj nejtěžší období, protože si byli s babičkou hodně blízcí. V tu dobu byl doma ve Státech a po jejím pohřbu hodně přemýšlel o myšlence, že už se do Evropy nevrátí.

Pokud ještě zůstaneme u vztahů, nabízí se tu srovnání mezi jednotlivými Američany. Kromě dvou hráčů z mého výzkumu se zbylí oženili a mají vlastní rodinu. Rodina se tak pro ně stala středem jejich „vesmíru“ a podle toho se chovají a veřejně vystupují. To jasně dokumentuje Rashovo vyjádření o rodině: „*Pochopil jsem, že v životě je nejdůležitější rodina, zvláště když jsi tak daleko od ní. Je to můj pozitivní a zároveň motivační bod za každé situace*“ (RASH 9. 4. 2013). Ovšem pak je tu ta druhá skupina, tzv. (ne)svobodných Američanů⁷³. I přestože někteří mají v Americe své přítelkyně, tak zde žijí bohémským životem. Nebudu konkrétní, ale někteří z nich jezdili minimálně jednou týdně do Prahy, hlavně v pozdních nočních hodinách, a dívky se v jejich bytech velmi často střídaly. Vztahy na dálku jsou pro hodně lidí obtížné a z tohoto důvodu zde hledají hlavně krátkodobé známosti.

Co se týče kontaktu s rodinou a přáteli, to už v dnešní technologické době není žádný problém. Hráči používají nejrůznější komunikační aplikace jako Skype, Facebook, Facetime nebo Whatsapp. Rash dokonce koupil svým rodičům iPady, aby zůstali v co nejčastějším kontaktu. Mohou tak nejen komunikovat, ale vzájemně se i vidět přes webkamery. Ell zároveň dodává, že internetová komunikace není taková, jako když si s nimi povídá tvář v tvář.

⁷³ Do termínu (ne)svobodných Američanů jsem zahrnul všechny Američany z celé ligy, o kterých jsem věděl, že tímto způsobem zde žijí, tudíž se nejedná pouze o můj výzkumný vzorek. V tomto tvrzení vycházím z vlastní zkušenosti a z informací od současných a bývalých spoluhráčů.

10 FINANCE

Jak již vyplynulo z kapitoly Motivace, hráči ze zámoří přichází sem do Evropy hlavně kvůli výdělku, aby finančně pomohli své rodině a v první řadě také sobě. Je hodně příkladů, kdy se hráč neprobojoval do týmu NBA a v Evropě se pak stal hvězdou s miliónovým příjmem. Není divu, že se mnoho amerických hráčů tento příklad snaží následovat. Finance jsou nejen hlavní motivací k odchodu, ale i nejdůležitějším faktorem při vyjednávání a rozhodování o novém angažmá. *„Při vyjednávání smlouvy musí dojít k vzájemné shodě v zásadních otázkách. Jedině tak se můžu s někým dohodnout. Ovšem pokud jsou peníze opravdu slušné, dokážu obětovat některou moji jinou požadovanou podmínku“* (CHAD 21. 3. 2013).

Bohužel finanční situace v basketbalové Evropě není dobrá. Hospodářská krize měla neblahý vliv na všechny národní ligy po celém starém kontinentu. Špičkové evropské celky, které hrají Euroligu, případně Eurocup, mají finanční problémy minimální, díky svým silným sponzorům. V jiných týmech se ale zpoždění výplat počítá na měsíce a závazky vůči hráčům stále narůstají. Ostatně i já sám každým rokem pocítuji, jak je situace horší a horší. *„Bohužel v Evropě je to standard, dostávat výplatu zpožděně a ještě ani ne celou. Kluci co mají rodinu ve Státech, jsou vystaveni enormnímu tlaku a není pro ně snadné se s tím vypořádat, když jsou na opačném konci světa, tak daleko od rodiny a přátel. Je to opravdu smutné“* (CHAD 21. 3. 2013).

Corey souhlasí, že v Evropě a nejen tam, jsou těžké ekonomické časy, ale to nemá sloužit týmům jako výmluva. Týmy když sestavují sezonní rozpočet, tak dostatečně dopředu vědí, s jakou přibližnou částkou mohou počítat. *„Kluby, které mají finanční potíže, by měli zvážít, jestli mají prostor pro podepsání nových hráčů a jestli vůbec by měli v lize nadále pokračovat. My hráči totiž platíme hypotéky, různé platby za auto a musíme živit rodinu., takže je pro nás těžké přijít sem a hrát tu zadarmo!“* (COREY 10. 3. 2013).

„Já nemůžu pochopit, jak si tě někdo může najmout, když ví, že ti nemůže platit včas. To je neslýchané! V Americe by se tohle nikdy nestalo“ (RASH 9. 4. 2013).

Ell se svěřil, že se zpožděnou výplatou nelze nic dělat. V tomto případě Ell doporučuje, aby hráč zůstal v častém kontaktu s vedením a ujistil se, že klub si je vědom finančních závazků a případně se pokusil vyjednat nějakou dohodu. Podle Chada je důležité se ubezpečit, aby hráč měl dostatek financí na jídlo, benzín a na další věci pro svoji nezbytnou potřebu. Ze zbylé části platu by se hráč poté měl snažit našetřit co nejvíce. Problémem je, že někteří, třeba

jako Rich, podobné angažmá za takto nevýhodných podmínek zkrátka přijmou, protože nikde jinde o ně není zájem. Tam se poté snaží za každou cenou zviditelnit, aby mohli v budoucnu získat zase o něco lepší nabídku. Tím narážíme už na dříve uvedený problém, tedy na to, že hráči jdou do týmu, do kterého by za normálních okolností nešli, a proto pak nemají žádný vztah nejen k týmu, ale ani k nové zemi a kultuře. To dokládá i Richova odpověď: „*Českou republiku beru jen jako odrazový můstek v mé kariéře. Zkrátka to tu přetrpím a budu doufat v lepší nabídku*“ (RICH 28. 2. 2013).

Tím, že většina Američanů je v českých týmech poprvé, neznají místní finanční situaci klubů a stěžují si i na měsíc zpožděnou výplatu. A to i přesto, že se několikrát týdně jezdí bavit mimo město. Když později zjistí, že čeští hráči jsou na tom finančně o mnoho hůře než oni sami, jsou velmi překvapeni.

Kluby jsou si velmi dobře vědomy toho, že Američané spolu často komunikují o týmech v zahraničí a předávají si o nich vzájemné poznatky. Proto je výhodnější v rámci dobrého jména klubu platit zahraničním hráčům včas nebo s co nejmenším zpožděním. Pokud se další hráči ze zahraničí dozvědí, že daný basketbalový klub neplatí včas, nikdo z nich do takového týmu nikdy nepůjde. Jenže v tomto případě se pak do kritické situace dostávají naopak čeští hráči.

11 ČESKÁ REPUBLIKA A SPOJENÉ STÁTY AMERICKÉ

Název poslední kapitoly napovídá, že zde představím konfrontaci vzájemných názorů mezi americkými a českými hráči. Kapitulu jsem rozdělil na tři podkapitoly (hlediska), kde se podrobně zaměřuji na názory v dané oblasti. Ačkoliv jsem celou kapitolu rozdělil na tři menší části, neznamená to její striktní rozdělení. Jednotlivá hlediska a názory hráčů se totiž vzájemně prolínají a hlavně doplňují. Moje rozdělení slouží pouze pro lepší přehlednost. Ještě bych rád zmínil, že jak pohled amerických hráčů, tak i pohled českých hráčů je samozřejmě subjektivně ovlivněn, jelikož každý z hráčů má za sebou odlišné zkušenosti a každý se setkal s jinými hráči. Nelze tedy z jednotlivých odpovědí vyvozovat obecné závěry.

11.1 Sportovní hledisko

V této části práce jsem zjišťoval, v čem jednotliví hráči vidí největší rozdíly mezi českými a americkými hráči.

Američané českou ligu i hráče respektují a o samotných českých hráčích se vyjadřují převážně kladně. Poukazují na to, že se stále zlepšují, ale to mohlo být způsobeno také tím, že rozhovor byl veden se mnou, kdy mě vnímali spíše jako českého hráče než nestranného výzkumníka. Všichni američtí hráči se shodují na jednom. Vše je o sebevědomí a sebedůvěře. To je ten největší rozdíl mezi českým a americkým hráčem. Rash k tomu dodává, že se to liší v závislosti na charakteru člověka, někdo je zkrátka více soutěživý než druhý. Ell dodává osobní zkušenost: *„Vzpomínám si, když jsme hráli Saportův pohár proti jednomu tureckému týmu a všichni mí spoluhráči věřili, že určitě prohrájeme. Říkali třeba: „Pojďme si aspoň dobře zahrát a neprohrát o 30“. Potom když jsme ten zápas vyhráli, tak oslavovali, jako kdyby vyhráli olympiádu. Navíc po zápase přišel ředitel klubu do šatny a pusinkoval tam kluky, z toho jsem byl dost překvapen“* (ELL 11. 2. 2013).

Chad a Rich přidávají kromě psychologického rozdílu i rozdíl fyziologický. Rich si ve své odpovědi stěžoval na to, že čeští hráči nehrají tvrdě a jsou příliš měkkí. Chad to rozvedl trochu více. *„Obecně platí, že američtí hráči jsou atletičtější a podle mě lépe využívají svých dovedností v zápasech oproti evropským hráčům“* (CHAD 21. 3. 2013). Důvod vidí v tom, že Američané začínají hrát basketbal ve velmi nízkém věku, a proto je pevně zakotven v jejich kultuře. Navíc v Americe je v každém městě velké množství veřejných hřišť. Naopak v Evropě existuje jen málo míst, kam si děti a další hráči mohou přijít kdykoliv zahrát.

„Basketbal jsme hráli nonstop od rána do večera a díky tomu jsme se naučili jak ho hrát mnohem rychleji než evropští hráči. Oni naopak hodně pracují na jejich individuálních dovednostech, jenže pak je pro ně těžké tyto dovednosti realizovat do skutečných herních situací, protože jim chybí právě ta herní praxe“ (CHAD 21. 3. 2013).

S Chadovým pohledem se ztotožňuje i Jirka Jelínek, který vidí rozdíl v basketbalové výchově profitující z popularity basketbalu ve Spojených státech. Děti mají motivaci, protože vidí, že se sportem mohou živit, což podle Jirky v českých krajinách není možné. David Machač zmínil rozdíl v atletičnosti, ale zdůraznil i myšlení, kdy Američané hrají bez nervů a neberou si věci tolik osobně. Tomáš Vošlajer a Jan Pavlík se oba shodli, že největším rozdílem je bezpochyby sebevědomí. *„Čech když nedá dvě – tři střely už přemýšlí, jestli čtvrtou vůbec vystřelí. To u Američanů rozhodně nehrozí“ (TOM 1. 2. 2013).*

Protože se obecně tvrdí, že Američané hrají hodně individuálně, zeptal jsem se přímo na názor českých hráčů, jak to vidí oni sami. Všichni se shodují, že ve většině případů to tak bohužel je. Jestliže se vyhrává, tento problém se neřeší, protože výsledky jsou důležitým znakem toho, jak tým funguje. Ale to není úplná pravda. Letos v Kolíně byla týmová morálka jednoduše řečeno na „bodů mrazu“ a i přesto jsme měli skvělé výsledky. Nebýt právě těchto problémů, mohli jsme slavit medaili. Jirka a Tom o tomto problému tvrdí, že je to v kompetenci trenéra, co Američanům dovolí a jak je usměrní. Podle Davida to je jeden z dalších rozdílů mezi Čechy a Američany. *„Američani hrají na statistiky, je jim jedno zda vyhrají či prohrají, samozřejmě se najde par výjimek, ale ty co jsem poznal já, například hned po zápase sledovali technický zápis a kontrolovali si statistiky. Češi prostě mají vztah ke klubu, navíc musí číst a poslouchat kritiku“ (DAVID 28. 3. 2013).* Zde bych oponoval, protože představa o tom, že každý Američan je individuálním sobcem a každý Čech srdcařem bojujícím za tým není úplně zcela pravdivá. Sám jsem zažil několik českých hráčů, kteří hráli na sebe a nebyli příliš týmový. Nehledě na to, že každý hráč se chce po zápase podívat, jak se mu dařilo. Dělá to já i David, který po venkovním zápase v autobuse cestou domů, také zkoumá své statistiky.

Velmi zajímavou odpověď jsem dostal od Honzy, který si myslí, že je to způsobeno i poměry, z kterých jednotlivý hráči pochází. *„Dodal bych k tomu to, že tak hraje většina Američanů, kteří přicházejí do týmů na úrovni druhé poloviny naší ligy. Ti co hrají výš, tak už tak moc na sebe většinou nehrají, protože jde o vyspělejší hráče, kteří si uvědomují, že vyhrát zápas může jen tým. Co jsem si všiml, tak hodně těch hráčů, kteří hrají na sebe, pochází z horších poměrů*

a zřejmě mají někde v hlavě uloženo, že musí maximálně podporovat svoji rodinu, což na druhou stranu chápu“ (HONZA 18. 4. 2013).

Ze sportovního úhlu pohledu jsem se hráčů zeptal, jestli je podle nich nezbytné angažování Američanů. Zde se názory zcela neshodují. Honza si z devadesáti procent myslí, že pro kvalitu ligy je to potřebné. David se vyjádřil, že podle něj to nezbytné není, ale doplnil, že pro fanoušky je to lákadlo. *„Když uvidí černého atletického hráče, který dělá show a smečuje, budou chodit na basket častěji“* (DAVID 28. 3. 2013). Tom si také nemyslí, že je to nutnost. Demonstruje to na příkladu jeho týmu, kdy Jindřichův Hradec jako ryze český tým bez Američanů uhrál slušné výsledky se silnými týmy. Na druhou stranu, přes tyto slušné výsledky se silnými soupeři, nakonec skončili v lize poslední. Vydat se touto „neamerickou“ cestou je proto pro kluby velmi náročné a vyžaduje velkou dávku trpělivosti. Dobrými příklady jsou týmy BK Opava a USK Praha⁷⁴, kteří již dlouhé roky sází pouze na české a slovenské hráče. Ze začátku měli neuspokojivé výsledky stejně jako Jindřichův Hradec, ale postupným vývojem se dostávají výš a výš⁷⁵. Naopak pro týmy, které mají dostatek financí je jednodušší a hlavně rychlejší angažovat „hotového“ hráče ze zahraničí, než si vychovat svého. Nehledě na to, že sponzoři, co finančně zabezpečují chod klubu, následně vyžadují za své peníze dobré výsledky.

Tom ještě připomenul, že angažování Američanů má samozřejmě vliv na úroveň ligy za předpokladu, že přichází kvalita a ne kvantita. S tímto názorem se ztotožňuji i já sám. Jestliže má přijít americký hráč, musí ukázat svou kvalitu. Jenže ekonomická situace to klubům příliš neusnadňuje. Kvalitní hráči jsou si své kvality vědomi a nastaví si vyšší finanční podmínky, než například ti horší a méně zkušenější. Proto je pro kluby ekonomicky výhodnější raději zvolit metodu pokus-omyl a vybrat levnějšího amerického hráče, než zaplatit kvalitu. Bohužel taková je současná situace v českém basketbalu a nemyslím si, že by se mohla v příštích letech nějak rapidně zlepšovat, spíše naopak.

11.2 Osobnostní hledisko

Osobní pohled Američanů na Čechy se mi nepodařilo zjistit úplně od všech. Pravděpodobně to bylo zapříčiněno mou špatnou formulací otázek nebo je možné, že opravdový názor na české hráče mi Američané nechtěli sdělit, z důvodu toho, že jsem český hráč nebo měli

⁷⁴ Univerzitní sportovní klub Praha.

⁷⁵ Letos se tým USK Praha probojoval do play-off z 8. místa, když v předkole play-off porazil až v rozhodujícím třetím zápase právě tým Opavy.

obavy, abych ostatním hráčům nesdělil jejich vyjádření. Proto většina odpovědí spadala spíše do tématu sebevědomí a basketbalové úrovně českých hráčů, což jsem přiblížil v předchozí části. Nicméně Corey a Chad se na toto téma nakonec rozpovídali sami. Českých hráčů jsem se dotazoval, jak na ně Američané působili po lidské stránce, co je u nich například překvapilo a naopak také naštvalo. Ještě jednou zdůrazňuji, že pohled všech hráčů je bytostně subjektivní a závisí na osobních zkušenostech jednotlivých hráčů. Proto se rozhodně nechci dopustit nějaké generalizace.

Corey poukazuje na dva různé přístupy českých hráčů. První je, že někteří chtějí ukázat, jak dobří jsou, chtějí se zlepšovat a předvést své dovednosti v zápasech. Druhý přístup je opačný – někteří jsou spokojeni jen s tím, že jsou v týmu a to jim stačí. Tyto dva případy podle Coreya platí nejen v Česku. *„Pro Američany je to velká čest se takhle žít, zatímco místní hráči to berou jen jako běžnou práci. Jen ti nejlepší to tak neberou, ale ti hrají v zahraničí nebo jsou dobře placeni v nejlepších českých týmech“* (COREY 10. 3. 2013).

Na tento „spokojený“ přístup se ostře vyjádřil i Chad: *„Někteří hráči přistupují k basketbalu způsobem, který mě až rozčiluje. Jednoduše berou basketbal jako samozřejmost. Potřeboval jsem někoho, kdo mi to vysvětlí a narazil jsem na jednoho Evropana, co hrál tady v Americe. Popsal mi to tak, že hodně hráčů k basketbalu přistupuje jako kdyby to byla úplně normální práce, kam přijdou ráno v devět a o páté zas odejdou. Rozdíl je pouze v tom, že nepracují v kanceláři a že mají jednodušší práci s kratší pracovní dobou. Většina z nich si vydělá sportem víc než je průměr v jejich věku a k tomu se jim dostává ještě pozornost fanoušků. Takže když si spojí tyto faktory, tak mají pocit, že je to pro ně dostačující. Přesně toto byl pro mě velký šok. Většina Američanů chce stále tvrdě makat, být nejlepší a vyhrávat. Hrát basketbal není právo, ale privilegium!“* (CHAD 21. 3. 2013). Ještě dodal, že tento přístup je podmíněn kulturou a nesouvisí přímo s basketbalem. V Americe každý věří, že dokáže cokoli a to se pak podle Chada promítne i na hřišti.

Chad, kromě výše zmíněného, vyzoroval mezi našimi kulturami podobnost, hlavně ve smyslu pro humor. Podle něj Češi velmi rádi mezi sebou žertují podobným způsobem, stejně tak jako Američané. Je pravda, že když jsme byli s Chadem a Jirkou Jelínkem spoluhráči v Kolíně, tak o zábavu v šatně nouze nebyla.

Z pohledu českých hráčů se názory samozřejmě lišily a to z důvodu, na jakého konkrétního Američana zrovna daný hráč narazil. Podle Jirky záleží také na tom, z jakých společenských poměrů hráč pochází, ale ve většině případů na něho působili pozitivně. Na Toma působili

hodně flegmatickým dojmem. „*Jedou si sem vydělat, zahrát basket, pobavit se s holkami a nic víc neřeší*“ (TOM 1. 2. 2013). Honza prozradil, že má spíš více pozitivních zkušeností, zároveň doplnil, že Američané jsou si vědomi toho, čeho chtějí dosáhnout a basketbal je pro ně někdy jediná příležitost, jak mohou uspět.

U záporných a pozitivních zkušeností a vlastností se hráči rozpovídali více. Toma nejvíce upoutalo, jak velcí jsou američtí hráči flegmatici, ale jen do té doby, než jde o peníze, protože kvůli těm tu jsou. Davida překvapil spíše jejich život mimo hřiště. „*Oni žijí hlavně v noci a přes den pak spí, to bych asi nedokázal*“ (DAVID 28. 3. 2013). Jirku naopak nejvíce upoutalo jejich tetování, protože někteří vypadají, jak on sám říká, jako „chodící omalovánky“. Pouze Honzu zaujalo jejich vysoké sebevědomí. „*Všichni mají společné velké sebevědomí, které je někdy až přehnané. Někteří si neuvědomují, že u nás a celkově v Evropě si taky žijem a hrajem basket na celkem slušné úrovni*“ (HONZA 18. 4. 2013).

Jirka byl u některých jedinců velmi překvapen jejich vzdělaností a všeobecným přehledem. Tom vyzdvihl jejich touhu jít si za svým snem. „*Je neskutečné, že dokázali opustit svůj domov a zemi a letěli přes půl světa do úplně neznámého prostředí. To na nich opravdu obdivuji*“ (TOM 1. 2. 2013). Naopak Honza mě překvapil jeho příjemnou zkušeností. „*Asi nejvíc mě překvapil Jonas Brown v Kolíně, který se vrátil po Vánocích z Ameriky a mým malým synkům přivezl krásné, asi deseti centimetrové, možná patnácti, Jordan boty, jen tak, protože jsem ho vozil denně na tréninky*“ (HONZA 18. 4. 2013). Právě takováto „maličkost“ ukazuje lidskou stránku Američanů a taky to, že si vážící pomoci spoluhráčů. Nehledě na to, že tyto laskavosti jim mohou usnadnit adaptaci na nové prostředí. Bohužel to si někteří američtí hráči vůbec neuvědomují.

Nyní se dostávám k otázkám týkajících se negativních zkušeností. Davidovi se nelíbí přístup amerických hráčů. „*Beru, že tu jsou v cizině, ale určitě i v Americe se říká děkuji a prosím!*“ (DAVID 28. 3. 2013). Podle Jirky jsou až moc pyšní a nedokáží kvůli tomu uznat vlastní chyby. Honza opět poukázal na jejich vysoké sebevědomí. „*Já si myslím, že člověk by měl stát nohama pevně na zemi, zatímco někteří kluci američtí si toto neuvědomují a vzhledem k tomu, že jsou většinou za hvězdy v basketu, tak tohoto svého postavení zneužívají. Kdybych měl dát příklad, tak podle mě typickým příkladem byl Brad Jones v Kolíně*“ (HONZA 18. 4. 2013).

Honza příklad dál nerozváděl, jelikož společně s ním jsem byl spoluhráčem Brada Jonese, když jsme všichni společně působili v Kolíně, takže dobře vím, co byl Brad zač. Jednou jsem byl svědkem opravdové drzosti až nehoráznosti z Bradovy strany. Bývá slušnost, pokud se

hráč nemá jak dostat na trénink, požádá o svezení někoho ze spoluhráčů, zvláště když všichni bydlí ve stejném domě. To Brad neudělal a zůstal ve svém bytě. Trénink tedy začal bez něho. Trenér takové situace řešil tím, že nechal celý tým běhat, dokud se opozdilec nedostavil. Brad po čtvrt hodině přišel do haly a lhostejným krokem šel do šatny, kde strávil dalších deset minut. Když už konečně vyšel ze šatny, zavázal si v klidu tkaničky a přidal se bez jediného slova k nám. Po chvilce trenér běhání zastavil a začal řešit Bradovo zpoždění. Honza vyčetl Bradovi, že by se mohl týmu omluvit, když jsme kvůli němu byli potrestáni. Ale Brad na něj začal křičet, že nemá důvod se omlouvat, když musel jít čtyřicet minut pěšky na trénink. Honza mu oponoval, že stačilo vyjít schody a někoho ze spoluhráčů poprosit o svezení. Poté přišla „perlička“ kterou si budu pamatovat navždy, když Brad řekl Honzovi, proč by měl vycházet schody a jít někoho prosit, to by přece měli udělat oni. Jednoduše řečeno: „*Vy máte přijít za mnou a poprosit mě, jestli nechci vzít na trénink*“. Netřeba nic víc dodávat.

11.3 Kulturní hledisko

Jelikož kulturní odlišnosti probírám v příslušné kapitole, bude tato část složena ryze z českých hráčů a jejich postřehů. Ptal jsem se, co Američané dělají, aby zapadli do týmu, jestli s Čechy komunikují, zda se učí česky a jak je to se snahou porozumět nové kultuře.

Ohledně integrace do týmu, David hovoří o, tzv. uvítacím rituálu: „*Každý Čech, když přijde do nového týmu, tak pozve tým na pivo, aby se s nima seznámil. To oni nedělají. Odrénují, během chvilky zmizí domů a doma jdou hned na Skype*“ (DAVID 28. 3. 2013). Podle Jirky a Toma se snaží jakkoliv komunikovat, jelikož bez komunikace se basketbal dělat nedá. Jirka ještě dodává, že rádi provádějí různé „srandičky“, což je podle něj cesta, jak dobře zapadnout. Podle Honzy by se měli v oblasti integrace trochu polepšit, málo z nich se totiž snaží přizpůsobit a spíše čekají, co se stane a jaká tým nasadí pravidla.

Všichni Češi se shodují, že pokud je v týmu více Američanů, tak drží převážně pospolu ve vlastní skupince a udržují svoje kulturní zvyky, což je vzhledem k jejich situaci úplně normální věc, zvláště pokud jsou někteří z nich poprvé v Evropě. Jenže tento přístup může vyústit v to, že se o novou kulturu vůbec nezajímají, jelikož mají svou vlastní. „*Někteří se chtějí učit a něco nového se dozvědět, a tím se otevřít i ostatním spoluhráčům. A pak tady je ta druhá půlka, které je to všechno jedno, protože vědí, že tu jsou jen na chvíli a pak půjdou zas o dům dál, takže je to pro ně vlastně zbytečné*“ (JIRKA 7. 3. 2013).

„Ten kdo se chce něco dozvědět a přiučit, se zkrátka snaží více, než ten kdo nechce. Vypytávají se místních hráčů, co je tady jiné nebo s nimi tráví volný čas, aby to tu poznali. Ale jelikož tu nehodlají dlouho zůstat, tak českou kulturu moc neřeší, spíše řeší české holky (smích)“ (TOM 1. 2. 2013).

Co se týká českého jazyka, tak opět je to ryze individuální, což potvrzují i sami hráči. Někteří se sice chtějí učit jazyk, ale moc jich není. Tom by je prý dokázal spočítat na prstech jedné ruky a jedním dechem dodává, že základní slovíčka k nákupu nebo do restaurace se většina z nich naučí, ale nic víc. Jirka zažil, že někteří Američané se snažili učit, ale opět potvrzuje, že je to spíše výjimka. Podle Davida se většina Američanů naučí pouze základní a sprostá slova, ale setkal se s jedním, co se učil dokonce skloňovat a časovat. Podle Honzy by se dala vyjádřit jejich snaha, jak moc chtějí porozumět české kultuře a jazyku matematicky: *„Limitně se blíží nule“* (HONZA 18. 4. 2013).

Jelikož se má práce zabývá vzájemnými rozdíly, zajímalo mě, jestli by čeští hráči dokázali opustit rodinu a šli hrát do cizí země. Odpovědi byly spíše hypotetického rázu. Pouze Honza pokud by už neměl vlastní rodinu, tak jako „single“ by do světa vyrazil. On jako jediný z Čechů v mém výzkumu, již v zahraničí hrál (v Maďarsku). Za dva roky se tam naučil řeč a také tam poznal jeho současnou manželku. David se přiznal, že by nedokázal odejít do zahraničí, nejen kvůli jeho pevným rodinným a přátelským vazbám, ale také kvůli řeči, jelikož neovládá anglický jazyk na dostatečné úrovni pro běžnou komunikaci. Tom by se této možnosti nebránil pouze za poskytnutí výhodných finančních podmínek, vzhledem k tomu, že neživí pouze sebe, ale i vlastní rodinu. Jirka váhal s odpovědí z Čechů nejdéle. Sice tvrdí, že by se odloučení od rodiny a přátel vydržet dalo, ale záleželo by to na mnoha okolnostech, hlavně na rodině, než by se rozhodl.

Z jednotlivých názorů českých hráčů mě napadají různé otázky: Jak by se chovali oni, kdyby hráli v cizí zemi, například v Číně? Učili by se všichni čínsky? Když kritizují to, že Američané se učit češtinu nechtějí. Sami přiznávají, že se zahraniční nabídkou by dlouho váhali, ale osobně mám takový pocit, že sami si neumí představit, že by takhle kamkoliv jeli. Já v současné době stojím před podobným rozhodováním a není to vůbec jednoznačná volba, když si představím, s čím vším se museli Američané tady vypořádat. Člověk si může načíst spoustu informací, ale nic se nevyrovná realitě.

12 ZÁVĚR

Má bakalářská práce se zabývá tématem adaptace na české sociokulturní prostředí u afroamerických basketbalových hráčů působících v české nejvyšší soutěži. Cílem této práce bylo zjistit, jak probíhá adaptační proces na jiné kulturní a sportovní prostředí, a také poskytnout obraz o životě afroamerických hráčů v České republice, jak z hlediska aktérů, tak i z hlediska jejich sociálního okolí, zejména z pohledu českých hráčů.

V prvé řadě bych rád poznamenal, že získané výsledky výzkumu nelze v úplném rozsahu generalizovat. Nejen z důvodu nepříliš početného výzkumného souboru, ale také z eventuálního subjektivního zabarvení odpovědí při rozhovorech. Nehledě na to, že každý z informátorů má za sebou odlišný životní příběh. Tato práce tudíž nemá sloužit ke generalizaci získaných výsledků, ale má přiblížit a ukázat široké veřejnosti zkoumanou problematiku z pohledu aktérů.

Jak výzkum ukázal, adaptační proces amerických hráčů probíhá ve dvou rovinách – sportovní a civilní. Obě tyto roviny se vzájemně ovlivňují a jsou na sobě závislé, pravděpodobně by se dalo říci, že jsou přímo úměrné. Například pokud bude sportovní adaptace nově příchozích hráčů zdlouhavá, komplikovaná nebo dokonce neúspěšná, hrozí, že jejich adaptace na civilní prostředí se stane pro ně nepřekonatelnou překážkou. Významným faktorem, který ovlivňuje nově příchozím hráčům adaptaci, je náhoda. Vše záleží na tom, do jakého kolektivu se jedinec nakonec dostane. Samozřejmě nezáleží pouze na faktoru náhody, ale i na osobnosti a charakteru samotného hráče, který hraje další důležitou roli při integrování do kolektivu. Z výzkumu také vyplynulo, že drtivá většina amerických hráčů inklinuje převážně k sportovní rovině adaptace, přes kterou se pak jednodušeji dostává do roviny civilní.

Nejzásadnějším zjištěním této práce ovšem bylo vyvrácení obecné teorie v oblasti kulturního šoku. Praxe ukázala, že obecná teorie nemusí vždy platit ve všech případech. Američtí basketbalisté jsou vystaveni hned po příletu enormní zátěži českého sociokulturního prostředí, neboť neprojdou počáteční fází kulturního šoku a jsou tak v podstatě okamžitě „hozeni do vody“ a buď se „naučí plavat nebo zahynou“.

Dalším zajímavým zjištěním byl fakt, že Afroameričané neberou sport, tak jako dříve, za jejich nejvýznamnější socializační faktor. Časy se mění a sport už není jediná možnost, jak se začlenit do americké společnosti. Sport funguje jako „zábavnější“ forma běžné práce, než

jako podporovatel socializace. Je to způsobeno i tím, že ve světě sportu (hlavně v tom americkém) se točí víc a víc peněz. Sport jako nástroj socializace jde dle mého názoru do ústraní a do popředí se více dostává sport jako prostředek k snadnému zbohatnutí.

Pokud se zpětně podívám na moji práci, napadají mě další zajímavé náměty, jak toto téma rozvinout. Například se více zaměřit na lidskou stránku hráčů, na to, z jakých sociálních poměrů daný hráč pochází, a zdali to má vliv na jeho charakter, případně i jeho hru, nebo třeba více zainteresovat citlivou problematiku rasismu.

V samotném závěru bych ještě rád poznamenal, v čem mě má práce obohatila a co mi přinesla. Na začátku tvorby této bakalářské práce jsem byl k této problematice poněkud skeptický. Nebyl jsem si jist, zdali rozhovory přinesou nové a zajímavé poznatky. Největší obavu jsem měl z přístupu Američanů k mému výzkumu a ze samotných rozhovorů. Byl jsem mile překvapen, jak byli američtí hráči ke mně a k mému výzkumu vstřícní. Domníval jsem se, že je můj výzkum nebude zajímat, nebo že mě odmítnou z důvodu svého časového vytížení. To se sice ve dvou případech stalo, ale ostatní už se mnou plně spolupracovali. Kladná odezva od hráčů byla zřejmě způsobena i tím, že se výzkum týkal jejich komunity a mohl je tak představit nejen z jejich sportovní stránky, ale hlavně z té lidské. K tomu výzkum poukazoval ještě na to, čím vším si musí hráči projít, pokud se rozhodnou jít hrát profesionálně basketbal do zahraničí.

Z celé této práce si odnáším mnoho cenných poznatků, informací a přátel. Díky výzkumu jsem měl možnost nahlédnout na basketbal z „americké“ strany. Věděl jsem, že basketbal je pro Američany životní vášní, ale po uskutečnění rozhovorů mohu říct, že je až neuvěřitelné, jak tito lidé basketbal milují a co pro něj vše obětují. Basketbal neberou pouze jako práci, ale jako součást sebe samých, je pro ně čest a požehnání hrát basketbal na profesionální úrovni. Může se zdát, že jejich cesta vypadá snadně, ale není tomu tak. Tato cesta je velmi draze vykoupena časem s blízkými přáteli a rodinou a je plná tvrdé dřiny, krve, potu a slz.

13 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

BITTNEROVÁ, Dana a Mirjam MORAVCOVÁ. *Etnické komunity v české společnosti*. Vyd. 1. Praha: Ermat, 2006, 411 s. ISBN 80-903086-7-8.

BUBÁK, Jiří. *Národnostní struktura hráčů extraligy mužů v basketbalu od roku 1998 a její dopad na basketbal v České republice*. České Budějovice, 2010, 66 s. Diplomová práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Pedagogická fakulta. Vedoucí práce Doc. PaedDr. Emil Řepka, CSc.

ČECHÁK, Vladimír a Jiří LINHART. *Sociologie sportu*. Vyd. 1. Praha: Olympia, 1986, 240 s.

ERIKSEN, Thomas Hylland. *Sociální a kulturní antropologie: příbuzenství, národnostní příslušnost, rituál*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2008, 407 s. ISBN 978-80-7367-465-6.

GIDDENS, Anthony. *Sociologie*. Vyd. 1. Praha: Argo, 1999, 594 s. ISBN 80-720-3124-4.

JANDOUREK, Jan. *Slovník sociologických pojmů: 610 hesel*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2012, 258 s. ISBN 978-802-4736-792.

JANDOUREK, Jan. *Sociologický slovník*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2001, 285 s. ISBN 80-7178-535-0.

MARX, Elisabeth. *Breaking through culture shock: what you need to succeed in international business*. London: Nicholas Brealey, 2001, 241 s. ISBN 18-578-8221-0.

MORGENSTERNOVÁ, Monika a Lenka ŠULOVÁ. *Interkulturní psychologie: rozvoj interkulturní senzitivity*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2007, 218 s. ISBN 978-802-4613-611.

PAULÍK, Karel. *Psychologie lidské odolnosti*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2010, 240 s. ISBN 978-802-4729-596.

PRŮCHA, Jan. *Interkulturní psychologie: sociopsychologické zkoumání kultur, etnik, ras a národů*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2004, 199 s. ISBN 80-717-8885-6.

REICHEL, Jiří. *Úvod do sociálního výzkumu*. Vyd. 1. Praha: Mowshe, 2010, 202 s. ISBN 978-80-904426-3-4.

SANDERS, Levell. *Guide to playing professional basketball overseas*. Thorofare N.J.: Xlibris Corp, 2011, 66 s. ISBN 978-1-4653-8919-0.

SEKOT, Aleš. *Sociologické problémy sportu*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2008, 223 s. ISBN 978-802-4725-628.

SEKOT, Aleš. *Sport a společnost*. Brno: Paido, 2003, 191 s. ISBN 80-7315-047-6.

SLEPIČKA, Pavel, Václav HOŠEK a Běla HÁTLOVÁ. *Psychologie sportu*. Vyd. 2. Praha: Karolinum, 2009, 240 s. ISBN 978-80-246-1602-5.

SMITH, Earl. *Race, Sport and the American Dream*. Vyd. 2. Durham, N.C.: Carolina Academic Press, 2007, 261 s. ISBN 15-946-0289-1.

ŠUBRT, Jiří. *Civilizační teorie Norberta Eliase*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 1996, 106 s. ISBN 80-7184-197-8.

TOFFLER, Alvin. *Šok z budoucnosti*. Vyd. 1. Praha: Práce, 1992, 284 s. ISBN 80-208-0160-X.

Velký sociologický slovník. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 1996, 747 s. ISBN 80-7184-311-3.

VÝROST, Jozef. *Aplikovaná sociální psychologie I: člověk a sociální instituce*. Vyd. 1. Editor Ivan Slaměník. Praha: Portál, 1998, 383 s. ISBN 80-717-8269-6.

INTERNETOVÉ ZDROJE

Culture Shock. In: *Best-Career-Match* [online] 12.12.2010 [cit. 2013-05-16]. Dostupné z: <http://www.bestcareermatch.com/culture-shock.html>

FIBA CENTRAL BOARD. *Official Basketball Rules 2012* [online]. Rio De Janeiro, 2012, [cit. 8.6.2013]. 80 s. Dostupné z: <http://fiba.com/downloads/Rules/2012/OfficialBasketballRules2012.pdf>

KOCOUREK, Jiří. Vzdělávání o interkulturním setkávání. In: *Inkluzivní škola: Informační portál zaměřený na začleňování žáků cizinců do českého vzdělávacího systému* [online] 2010 [cit. 2013-05-16]. 24 s. Dostupné z: <http://www.inkluzivniskola.cz/kdo-odkud-prichazi-do-cr/kulturni-sok>

KUČERA, David. *Kulturní šok*. [online]. 20.6.2002 [cit. 2013-05-17]. Dostupné z: <http://ecesty.cz/radce/cestovani/kulturni-sok>

LEVINE, Irene. Mind Matters: Culture Shock. In: *Science AAAS* [online] 20.4.2007 [cit. 2013-05-16]. Dostupné z: http://sciencecareers.sciencemag.org/career_magazine/previous_issues/articles/2007_04_20/caredit.a0700054

MORRIS, Nancy. What to Expect when You Relocate. In: *Career-intelligence* [online] 3.1.2010 [cit. 2013-05-16]. Dostupné z: <http://www.career-intelligence.com/management/CultureShock.asp>

POVOLNÝ, David. SEKOT: Sport je takový, jaká je společnost. In: *Vědeckopopulární portál Masarykovy univerzity: věda.muni.cz* [online]. Brno, 27.11.2007 [cit. 2013-03-19]. Dostupné z: <http://www.veda.muni.cz/veda-a-vyzkum/864-sekot-sport-je-takovy-jaka-je-spolecnost>

SEKOT, Aleš. Sport a socializace. In: *Fakulta sportovních studií: Masarykova univerzita* [online]. Brno, 2012 [cit. 2013-03-20]. Dostupné z: <http://www.fsps.muni.cz/impact/sociologie-sportu/sport-a-socializace/>

The World's Highest-Paid Athletes. In: *Forbes magazine* [online] červen 2013 [cit. 2013-03-21]. Dostupné z <http://www.forbes.com/athletes/list/>

14 SEZNAM TABULEK A ILUSTRACÍ

Tabulka 1 <i>Postupná proměna označování černochů v americké angličtině</i>	15
Tabulka 2 <i>Rasové složení populace Spojených států amerických</i>	18
Tabulka 3 <i>Taxonomie strategií adaptace imigrantů</i>	22
Obrázek 1 <i>Změny nálad v jednotlivých fázích adaptace podle Obergů</i>	24

15 PŘÍLOHY

V příloze mé bakalářské práce uvádím rozhovory s Levellem Sandersem a Janem Pavlíkem. Rozhovor s prvním jmenovaným byl pořízen dne 11. 2. 2013 v Děčíně a s druhým jmenovaným dne 18. 4. 2013 v Jindřichově Hradci. Ell i Honza souhlasili s uveřejněním jejich rozhovoru. Tyto rozhovory slouží jako ukázka toho, jakým způsobem probíhaly mé další rozhovory s jednotlivými hráči.

Příloha A <i>Ukázka rozhovoru s Levellem Sandersem</i>	64
Příloha B <i>Ukázka rozhovoru s Janem Pavlíkem</i>	71

Příloha A Ukázka rozhovoru s Levellem Sandersem

Ahoj Elle, nejprve díky, že sis na mě našel čas.

Samozřejmě, to je v pohodě.

Na začátek bych tě poprosil, jestli můžeš krátce shrnout svůj pobyt u nás a odkud pocházíš?

Jistě. Poprvé jsem přijel do Čech v roce 1998. První tým, ve kterém jsem hrál, byl Nový Jičín, kde jsem strávil 2 roky. Poté jsem odešel do zahraničí na 2 roky (Belgie, Polsko – pozn. autora), ale zase jsem se vrátil sem. Hrál jsem 1 rok za Ústí nad Labem, odkud jsem se přesunul do Děčína, kde jsem hrál 4 roky. Potom jsem odešel do Pardubic. Tam jsem hrál 2 roky. Z Pardubic jsem se vrátil na rok zpět do Nového Jičína. Tam když mi můj kontrakt vypršel, dohodl jsem se opět s Děčínem, kde momentálně hraji. Podepsal jsem tady tříletou smlouvu a tahle sezona je podle smlouvy poslední. Takže nyní tu jsem již 13. sezonu. Jinak původně pocházím z New Yorku konkrétně z Brooklynu.

To je pěkně bohatá kariéra. Co byla tehdy tvoje největší motivace, abys odešel hrát do zahraničí?

Motivace byla hlavně hrát profesionálně basket. Zrovna jsem dodělal školu (Seton Hall University – pozn. autora) a jako každý jsem chtěl hrát v NBA. Měl jsem v plánu jít do tréninkového kempu týmu New Jersey Nets, ale tehdy byla zrovna výluka, takže jsem neměl příležitost se tam ukázat. A já se chtěl prostě věnovat basketu. Přemýšlel jsem i o práci u FBI, jelikož jsem vystudoval Trestní soudnictví, ale požadovali tříletou praxi, kterou jsem jako absolvent neměl. Pak mi ale zavolal můj agent, že má pro mě nabídku ze zahraničí a já souhlasil.

Aha takže k angažmá v Česku ses dostal přes agenta?

Přesně tak. Můj agent byl v kontaktu s nějakým Slovákem, který pracoval v tu dobu pro Nový Jičín jako manažer. Takže mi nabídli kontrakt a já ho přijal.

A měl si nějaké informace o naší zemi nebo to bylo poprvé, co si o Česku slyšel?

Po pravdě jsem neměl moc informací. Pamatuji si, že jsem se učil o Československu na škole, ale nevěděl jsem, že se tyto země už rozdělily na dva samostatné státy. Takže jsem se musel podívat do mapy, kam to vlastně jedu (smích).

Tuhle odpověď jsem tak trochu čekal. Jel si sem s nějakým očekáváním nebo čekal si tu třeba nějaké komplikace?

Já vůbec nevěděl, do čeho jdu a co tady můžu očekávat. Pouze jsem doufal, že to nějak dobře dopadne.

Co tvůj příjezd? Vyzvedl tě někdo z letiště, ukázal ti tvůj byt, halu a další věci? Víš takové ty základní informace do začátku?

Vyzvedl mě asistent trenéra, Zbyněk Choleva, protože byl jediný z klubu, kdo mluvil anglicky. Vyzvedl mě v Praze a do Nového Jičína to byla pěkně dlouhá cesta! Dostal jsem hotelový pokoj přímo v hale, takže na tréninky stačilo sejít schody, což bylo dobré. On mi zároveň dal i základní informace.

Jak si se cítil první dny po přiletu? Musel sis zvykat na hodně nových věcí oproti domovu ne?

Já přiletěl v sobotu, kterou jsem celou prospal. Probudil jsem se až v neděli. První věc co mě šokovala, byla, že jsem na pokoji neměl žádný anglický televizní kanál. Vše v češtině. Potom když jsem se šel najíst dolů do restaurace, nikdo tam nemluvil anglicky. Vůbec jsem nevěděl, jak si objednávat jídlo, vlastně cokoli. To byl hrozný pocit.

Kromě tohoto, bylo tu ještě něco hrozného?

Myslím, že hlavně ty první dny, když si sám a nemáš nikoho, kdo mluví anglicky, jsou to nejhorskší. Nebo když jsem šel ven, lidi na mě pořád zírali, což bylo dost divný. Připadal jsem si jak z jiné planety. Volal jsem proto mému trenérovi z univerzity a pověděl jsem mu, že se chci vrátit. On mi na to řekl, abych zůstal a chopil se šance, že to bude dobré. To byla ta nejlepší rada, kterou jsem dostal.

Jak si říkal, měl si problém s jazykovou bariérou, bylo to opravdu to nejhorskší? A co lidé, byli ochotní s tebou komunikovat?

Jazyková bariéra byla opravdu to nejtěžší, s čím jsem se musel vyrovnat. Nemohl jsem mluvit s nikým, to bylo tak divný. Lidi v krámech anglicky nemluvili, takže jsem se musel naučit základy češtiny, abych si uměl nakoupit třeba sýr nebo šunku.

Co spoluhráči, jak probíhala komunikace tam?

No... první ze spoluhráčů, s kterým jsem začal mluvit, byl Josef Jelínek. Ale ze začátku se styděl mluvit. V týmu byly i další kluci, kteří anglicky uměli, ale ze začátku nechtěli mluvit.

Takže čeští hráči a angličtina nic moc?

Tehdy když jsem přišel, tu moc lidí nemluvílo anglicky nebo jen nechtěli se mnou mluvit. Ale pokud myslíš teď, tak si myslím, že většina českých hráčů anglicky umí. Možná ne až tak skvěle, ale dostatečně abych s nimi mohl normálně komunikovat.

A co čeština? Většinou první co se cizinec tady naučí, jsou sprostý slova. Měl si to tak taky nebo ne?

Ne. Moje první česká slova byla „Ahoj“ a „Čau“. Myslím, že tohle je první věc, co se tu cizinec naučí, ale samozřejmě moji spoluhráči mě učili i sprostárný (smích).

Je mi to jasný. No, a když si tu tak dlouho, co už umíš česky a rozumíš nějakým frázím?

Rozumím už skoro vše! A i když nerozumím některým slovům, většinou pochopím, o čem se lidé baví. „Já umím česky něco říct, ale český jazyk je hodně moc náročný pro každého cizince“ (řeceno češtinou s americkým přízvukem). Za ty roky co tu jsem, jsem se zvládl už něco naučit, ale češtinu používám jen v krajních případech (řeceno už v plynulé angličtině).

Když si říkal, že spoluhráči nechtěli moc mluvit anglicky, jak tě vůbec přijali do týmu?

Myslím, že dobře, hlavně protože jsem rozehrávač, který musí tvořit celou hru. Navíc já mám míč nejčastěji v rukou a musím zapojit všechny hráče, takže to bylo v pohodě. Hráči na hřišti se mnou potřebovali mluvit, jelikož já jsem ten co má míč, ale mimo hřiště jsem se bavil ze začátku převážně jen s Josefem.

Dobrá. To jsme probrali tvůj začátek v Česku. Kromě toho, co si mi už řekl, byl si ještě něčím tady překvapen pozitivně nebo negativně?

Byl jsem překvapen jak pozitivně tak i negativně. Pozitivní bylo, že Česká země byla čistá a lidé byli ke mně milý, jakmile jsem začal hrát. Negativní bylo, že tu čeští hráči nemají žádné sebevědomí! To mě dost překvapilo. Vzpomínám si, když jsme hráli Saportův pohár proti jednomu tureckému týmu a všichni mí spoluhráči věřili, že určitě prohrajeme. Říkali třeba: „Pojďme si aspoň dobře zahrát a neprohrát o 30“. Potom když jsme ten zápas vyhráli, tak oslavovali, jako kdyby vyhráli olympiádu. Navíc po zápase přišel ředitel klubu do šatny a pusinkoval tam kluky, z toho jsem byl dost překvapen.

Jak bys hodnotil české hráče nyní?

Čeští hráči se stále a stále zlepšují. Je to vidět i ve světě. Ale hlavní a největší věc co tu hráči potřebují je, větší sebevědomí, ale to už se taky zlepšuje.

A co česká liga?

Myslím, že česká liga je dost dobrá. Hodně lidí si to nemyslí, ale opravdu je. Navíc české týmy vždy hrají dobře v evropských pohárech.

Jak vnímáš zdejší basketbal, je pro tebe hodně odlišný? Například tréninky, vedení týmu.

Tréninky jsou nejméně odlišný! My nejsme ze Států zvyklí trénovat dvakrát denně. To je další věc, co mě šokovala. Stejně tak, jak jsme trénovali v trénincích, bylo odlišné. Třeba předsezonní příprava byla divná.

Proč byla divná?

Protože jsme vůbec nehráli basket, pořád jsme jen běhali, běhali a běhali.

Tak to je běžné, že se tu před sezónou jen běhá pro nabrání kondice.

Jasně, ale nemám to rád. To jsem se mohl dát rovnou na atletiku.

Co ty a evropská pravidla, neměl si problém?

Ani ne. NBA pravidla se sice liší od evropských, ale univerzitní basketbal je podobný tomu evropskému. Kromě jiného limitu na útok, a že se zápas hraje na dva poločasy. Jo a ještě rozdíl je v tom, že si hráči nemohou vzít v Evropě time-out, to smí pouze trenéři.

Za jak dlouho sis zvykl na nové prostředí, nový tým, jinou ligu?

Netrvalo mi to dlouho zvyknout si na novou ligu, jelikož basketbal je basketbal. Mimo hřiště jsem potkal několik přátel, kteří uměli anglicky a oni mě tu dobře provedli. Takže po několika týdnech jsem si zvykl a bylo to už dobré.

Co zdejší kultura je pro tebe hodně odlišná?

Ano, kultura je zde určitě odlišná. Myslím, že hodně lidí po světě nemá rádo Američany, protože jsme sebevědomí a věříme, že jsme nejlepší. To je něco, co nás učí už od mala. Mně se zdá, že tu většina lidí nemá důvěru v sebe sama. To je podle mě největší rozdíl v našich kulturách - způsob myšlení!

Když si tak dlouho v Evropě, změnil si nějak pohled na vlastní americkou kulturu?

Ano, myslím si, že v Americe hrozně moc plýtváme. Když jsem přišel do Čech, byl jsem překvapený, že někdo při jídle sní úplně vše, i omáčku, a že ten talíř je pak jako nový (smích). To mi přišlo velmi zábavné, když jsem sem to poprvé viděl, ale brzy jsem to začal dělat taky. Stejně to bylo s polévkou, na kterou nejsme zvyklí, a teď už si oběd bez polévky nedokážu

představit. Nebo třeba doma, dělal jsem si poznámky a je to neuvěřitelný. Otevře se láhev vody a nedopije se a už se otvírá další, protože ta první je už teplá. Nikde jsem nezažil takové plýtvání jako v Americe.

Takže hlavně plýtváte jídlem nebo celkově vším?

Nejenom jídlem. Třeba doma moje máma šla do práce a opustila dům, aniž by zhasla světla. To samé dělal i jeden můj americký spoluhráč. Ať byl kdekoliv a jakkoliv dlouho, stále měl rozsvíceno. Účty za něho platil klub, takže to pro něj nebyla priorita.

Kdo nebo co ti podle tebe nejvíc pomohlo zapadnout do české společnosti?

Josef Jelínek mi pomohl nejvíce. Dal mi spoustu informací o Česku.

Hádám, že když si tu už tak dlouho, že se ti tu líbí.

Ano cítím se tu dobře a lidé se mnou dobře vychází.

Dokážeš si představit, že bys tu zůstal i po kariéře?

Určitě, protože moje žena je Češka, takže předpokládám, že tu budeme bydlet, až skončím s basketbalem.

To vypadá jak, když ti tu nic nechybí.

No nejvíc mi chybí moje rodina a přátelé. Nemohu je navštívit, kdykoliv bych chtěl, a přicházím tak o všechny jejich oslavy narozenin a řadu dalších svátků.

A co až budeš bydlet tady, to je přece taky moc neuvidíš?

Až skončím s basketem, budu mít víc času, než mám teď a s ženou se budeme moc za mojí rodinou vydávat častěji. Navíc máme v plánu, že když budeme přes rok bydlet v Česku, tak na letní prázdniny odletíme vždy do Ameriky.

Když si tak daleko, zajímá se tvá rodina a přátelé jak ti to tady jde?

Ano, oni mě stále sledují a zajímají se, jak mi to jde.

Změnil se nějak tvůj vztah mezi tebou a rodinou, kvůli té dálce?

Moje žena je tady, takže to není problém, ale moje rodina mi opravdu moc chybí, když jsem tak daleko. Pak když přijedu domů, všichni chtějí se mnou strávit co nejvíc času. Hodně mi chybí babička, protože stále stárne. Toho mi je nejvíc líto, že nemůžu trávit čas s ní, když stárne.

Jak si s rodinou a přáteli v kontaktu?

Hlavně přes internet nebo si telefonujeme. Dnes už je hodně možností jak být v kontaktu s rodinou i na takovou dálku, ale nic není takové, jako když si s nimi povídáš tváří v tvář.

Jako sportovec nemáš moc volného času, tak jak ho trávíš?

Většinu času trávím s mojí ženou. Odpočíváme, chodíme do kina, čtu si nebo jsem na internetu. Také rozjízďím moji značku oblečení (Euro Game Gear – pozn. autora)

Ted' trochu vědy. V knize *Race, Sport and the American Dream* autor Earl Smith tvrdí, že už od dětství Afroameričané vědí, že hlavní oblastí jak se integrovat do společnosti a být úspěšný a respektován, je sport. Co si o tom myslíš?

Myslím, že sport je ta nejsnadnější cesta. Děláš něco, co miluješ a ještě jsi za to odměněn, prostě něco co by tě ani ve snu nenapadlo. Jsou i další cesty, ale sport je podle mě pro nás, víc zábavnější.

Hodně se ve spojení pojmů *Práce a USA* mluví o tzv. Americkém snu. Jak je to u tebe? Bereš své působení v cizině jako cestu k tvému vlastnímu americkému snu?

Určitě! Dělán to, co mě baví. Hraju basketbal a zároveň je to i moje práce, za kterou dostávám zapláceno. Mohu si koupit dům a pomoci moji rodině, takže rozhodně mi to pomáhá žít americký sen.

Většina Američanů chodí do Evropy hlavně kvůli penězům, buď pro sebe nebo pro rodinu, můžeš to potvrdit?

Řekl bych, že ano. Basketbal je sport, který miluju a dostávám za něj zapláceno. Beru to jako kteroukoliv jinou práci, ale je to víc zábavnější.

Jasně je to práce, ale nevytrácí se ta pravá láska ke sportu? V jednom rozhovoru s Tomášem Satoranským, jsem se dočetl, že budoucí hráči NBA nejvíce zajímá, jaké se berou peníze v Evropě. Jaký je na to tvůj názor?

Myslím si, že hráči stále tu hru milují, ale samozřejmě jednou se z toho stane tvoje práce, takže budeš chtít vydělat co nejvíc peněz, co bude možné. Každá práce je stejná. Lidé pracují, aby vydělali co nejvíc peněz.

Jasně chápu, a když jsme u peněz. V dnešní době má každý tým finanční problémy. Jak to hráč řeší, když je tu sám?

No se zpožděnou výplatou toho moc dělat nemůžeš. Nejlepší věc co udělat, je být v kontaktu s týmem a ujistit se, že jsou si vědomi zpoždění výplat, případně se pokusit vyjednat nějakou dohodu.

Ok blížíme se konci, můžeš tedy shrnout, co ti basket dal a co ti vzal?

Dal mi vše, mám peníze, dal mi šanci vidět nový svět v zahraničí a také nové přátele. Naopak mi vzal ten cenný čas s rodinnou a přáteli ve Státech.

Změnil bys teď zpětně rozhodnutí jít sem?

Určitě ne! Rozhodnutí jít do Čech bylo to nejlepší rozhodnutí, které jsem udělal.

Myslíš, že tě angažmá v zahraničí nějak změnilo?

Ano, myslím, že být tady v Evropě tak dlouho mi pomohlo mít jiný a širší pohled na svět a lidi. Tato zkušenost mi doufám pomůže být dobrým rodičem pro mé děti.

Příloha B Ukázka rozhovoru s Janem Pavlíkem

Čau Honzo díky, že sis na mě našel čas. Pojd' me tedy na věc. Ty už jsi nějaký ten pátek v české lize, dokážeš spočítat kolikátý rok to už letos je?

Letos to byl celkem 16tý rok jako profík a 14tý v Mattonce, protože jsem si odskočil vyhrát dva tituly do Maďarska.

Za svoji bohatou kariéru si potkal asi hodně amerických hráčů ne?

Řekl bych tak nějak přiměřeně, mohlo jich být i víc, kdybych hrál víc let v zahraničí.

Jak na tebe celkově působili, hlavně po lidské stránce?

Je to různé, asi jako u všech ostatních lidí. I když uznávám, že někteří měli problémy si zvyknout na Evropu a někteří si nezvykli vůbec, ti ale většinou dlouho v Evropě nepobyli.

Upoutalo tě na nich něco zajímavého?

Nevím, jestli je to zajímavé, ale určitě mají všichni společné velké sebevědomí, které je někdy až přehnané. Někteří z nich si neuvědomují, že u nás a celkově v Evropě si taky žijem a hrajem basket na celkem slušné úrovni.

Stalo se někdy, že tě v nějaké situaci hodně naštváli?

To co mě na nich nejvíc štvalo, jsem ti teď řekl. Já si myslím, že člověk by měl stát nohama pevně na zemi, zatímco někteří kluci američtí si toto neuvědomují a vzhledem k tomu, že jsou většinou za hvězdy v basketu, tak tohoto svého postavení zneužívají. Kdybych měl dát příklad, tak podle mě typickým příkladem byl Brad Jones v Kolíně.

Jo Brad, to byl případ. A naopak překvapili tě někdy něčím?

Asi nejvíc mě překvapil Jonas Brown, opět v Kolíně, který se vrátil po Vánocích z Ameriky a mým malým synkům přivezl krásné, asi deseti centimetrové, možná patnácti, Jordan boty jen tak, protože jsem ho vozil denně na tréninky.

Tak to si mě překvapil, to bylo od něj pěkné gesto.

Jo někteří jsou v pohodě. Škoda, těchto výjimek není víc.

Je známo, že většina Američanů hraje hlavně na sebe, aby získali lepší kontrakt, to pak musí ničit týmovou morálku ne?

Bohužel musím ti dát za pravdu, ale dodal bych k tomu to, že tak hraje většina Američanů, kteří přicházejí do týmů na úrovni druhé poloviny naší ligy. Ti co hrají výš, tak už tak moc na

sebe většinou nehrají, protože jde o vyspělejší hráče, kteří si uvědomují, že vyhrát zápas může jen tým. Co jsem si všiml, tak hodně těch hráčů, kteří hrají na sebe, pochází z horších poměrů a zřejmě mají někde v hlavě uloženo, že musí maximálně podporovat svoji rodinu, což na druhou stranu chápu.

Baví se v týmu s váma, myslím tím s Čechy, nebo spíš udržují skupinky s krajanama či ostatními cizinci?

To se liší tým od týmu, já jsem většinou zažil takové, kteří neměli problém komunikovat s kýmkoliv z týmu, i když samozřejmě se někdy obraceli hlavně na své krajany, případně na jiné cizince. To ale považuju za naprosto normální věc, zvláště u kluků, kteří jsou v Evropě poprvé.

Jaký je jejich přístup k týmu případně k české kultuře? Udržují si spíše odstup nebo jsou otevřeni všem věcem, které jsou tu pro ně nové?

Většinou se asi orientují na svoji kulturu, a pokud mají možnost se potkat s někým z Ameriky, tak této možnosti dají přednost před lidmi ze země, kde právě hrají. Jsou ale i výjimky, které ale většinou hrají v Evropě už delší dobu.

Sblížil ses s nějakým Američanem trochu víc než jen na basketbalové úrovni?

Nejvíc asi při mém angažmá v Maďarsku, tam jsem trávil hodně času s jedním spoluhráčem z USA. Bylo to ale určitě ovlivněno tím, že i já jsem tam byl zpočátku cizinec. Nejvíc amerických hráčů jsem potkal v době, kdy jsem už měl rodinu, a proto jsem s nimi nebyl zas tak často v kontaktu. Navíc udržovat přátelské vztahy při způsobu života profesionálních sportovců není lehké.

V čem podle tebe vidíš hlavní rozdíly mezi českými a americkými hráči?

Sebevědomí a dril, který je jim vštěpován už od mládí a taky to, že jsou ochotní se mu podřídit, což se o našich hráčích nedá vždy říct.

Když přijde nový hráč, Američan, do týmu, pomáháte mu jako spoluhráči nebo je to formou každej si řeší svoje problémy sám, tak at' si taky poradí?

Určitě je mu potřeba pomoci se zorientovat, zvláště v týmech, kde vedení není schopné dobře komunikovat anglicky. Asi víš, o čem mluvím.

Jo jo, bohužel vím. Řídíš se při setkání s nimi předsudky a dáváš hned na první dojem?

Určitě ne, беру to tak, že každý člověk může mít svoje lepší a horší stránky a proto se snažím spoluhráče z Ameriky nejdřív trochu poznat, než si udělám názor.

Co podle tebe dělají proto, aby dobře zapadli do týmu?

V tomto by se měli trochu polepšit, protože málo z nich se snaží, aby se sami přizpůsobili a čekají, co se stane a jaké tým nasadí pravidla. Samozřejmě zase mluvím o těch, kteří jsou v Evropě první nebo druhý rok. Ti zkušenější nemají problém se jakkoliv začlenit do týmu.

Jak je to u nich se snahou porozumět české kultuře podle tebe?

Limitně se blíží nule.

A chtějí se aspoň trochu učit česky?

Ještě víc se limitně blíží nule (smích).

Tos řekl pěkně. Myslíš, že se o sebe dokáží bez problémů sami postarat, že jsou samostatní?

Ti zkušenější určitě ano například Rod Platt, ti málo zkušené vůbec například Brad Jones, který doma v zimě místo topení používal troubu.

Vím, že nemůžeš házet všechny do jednoho pytle, ale jaký je celkově tvůj pohled na ně?

Většinou jsou na tom basketbalově líp než domácí hráči. Také jsou si většinou vědomi toho, čeho chtějí dosáhnout a že basketbal je pro ně někdy jediná cesta k úspěchu. Za sebe můžu říct, že mám víc pozitivních zkušeností.

Je podle tebe nezbytné angažovat Američany?

Vidím to tak, že z 90 % ano. Nejsme tak basketbalově vyspělá země, která by mohla zásobovat nejvyšší soutěž jen z vlastních řad.

Dokázal bys opustit své blízké a rodinu a jít hrát na druhý konec světa jako to dělají oni?

Pokud bych neměl svoji vlastní rodinu, tím myslím manželku a děti, tak ano.